

יורו משפטיך

מוסדות "יורו משפטיך" בראשות מורנו הגאון רבי גדעון בן משה שליט"א
רח' הקבלן 7 הר נוף ירושלים | טלפקס: 02-6540222

גיליון מיוחד
מעודכן לשנה זו
לכבוד חג השבועות
תשפ"ג

גיליון חודש אייר ה'תשפ"ג | 25

דינים ואזהרות ליו"ט (שבועות) שחל בערב שבת

פסקי הלכות בקיצור נמרץ

מפי הרב הגאון רבי גדעון בן משה שליט"א
ראש כולל ובית הוראה "יורו משפטיך" ואב"ד לממונות ירושלים ת"ו

פרק א - ההכנות מערב החג (יום ה) לקראת החג והשבת

א. יום המיוחס. יום ב' בסיון נקרא "יום המיוחס" והטעם כיון שהיום נאמר להם לישראל הפסוק "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" שיהיו אומה מיוחסת. (שער יששכר שפירא מאמי חודש סיון עמ' ק). ועוד מפני שביום זה בשבוע תמיד יחול יום הכיפורים. (ערוך השלחן סי' תצד סק"ז). ועוד שהיום הזה נמצא בין ראש חודש לשלושת ימי ההגבלה ולכן אמרו רבותינו (תענית יח) הואיל ומוטל בין שני ימים טובים עשאוהו כיום טוב (החיד"א בלב דוד פלי"א) ולכן אין אומרים בו תחנון.

ב. נוהגים שאין נופלים על פניהם מר"ח סיון עד סוף י"ב בו. [שו"ע סימן קלא סעי' ט. וברמ"א סימן תצד ס"ג כתב, שאין אומרים תחנון מר"ח סיון עד שמונה בו. ועיין בכה"ח סי' קלא אוי"ק שכתב שמנהגו כדעת מרן. והטעם למנהג זה, שמיד בב' בסיון אמר להם משה לקדשם לתורה. מג"א. ואח"כ מתחילים ג' ימי ההגבלה. ואחר חג השבועות אין אומרים תחנון עד סוף י"ב בו, כיון שמי שלא הקריב קרבן בחג, יש לו תשלומין כל שבעה כמו בפסח, ולכן נחשב כימים טובים שאין אומרים בהם תחנון. ע"כ].

ג. מסתפרים ומתגלחים לכבוד הרגל. [דאיכא בזה משום כבוד הרגל. עיין כה"ח תרצג אוי"ג. וחזו"ע יו"ט עמ' רסז]. **וכן יטול ציפורניו לקראת הרגל** [שו"ע סימן רס ס"א לגבי שבת. ומט"א סי' תרכה ס"ג לגבי יו"ט].

ד. גם המחמירים כדעת המקובלים שלא להסתפר עד ערב שבועות, מעיקר הדין מותרים להסתפר ולהתגלח כבר "בליל" חמישי (ליל מט לעומר), כלומר ביום רביעי בלילה, לאחר שספרו את העומר. [ועיין בשו"ת שמחת כהן או"ח סימן קמה שחכמי גירבא נר"י לגבי ערב שבועות בכה"ג, וסוף דבר העלו להתיר להסתפר כבר מליל מ"ח לעומר ע"ש. ושכן דעת מוהרמ"ך בשו"ת שואל ונשאל ח"ב סימן ס. ובברית כהונה ספירת העומר סעי' טו. ונדפסו גם בספר מאמר רחמים למורינו הרב רחמים חי חויתא הכהן זצ"ל על ספירת העומר ושבועות ח"ב עמ' שמ סימן ה. ע"ש. ומינה נשמע לני"ד. וכ"כ בספר תורה בציון להגר"צ מוצפי שליט"א שבועות פי"ז סעי' ג, דע"כ בלילה זה לאחר שסיימו הספירה כולה התמתקו הדינים, ואפשר להסתפר לכבוד החג. ושכן נהג מר אביו הגאון המקובל רבי שלמן מוצפי זיע"א ואמר לו שכך נהג רבו רבי שאול דוויק הכהן ראש המקובלים

ירושלים ואמר לו גם שכך היה מנהג גורי האר"י ז"ל ותלמידיו בצפת. והעיד הגר"ב"צ נר"י שכן ראינו בעינינו את המכוונים והמקובלים בירושלים הולכים להסתפר בליל מ"ט לעומר לאחר הספירה. ומנה שם רשימה ארוכה של גדולי חכמי המקובלים שנהגו כן. ע"ש. **גם לדעת מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצ"ל אפילו בכל ימות השנה מותרים להסתפר ולהתגלח גם בלילה, גם לדעת רבותינו המקובלים.** עיין בשו"ת יחיה דעת ח"ד סימן כ, שהעלה שמותר להסתפר בלילה גם לפי דעת רבותינו המקובלים. וכ"כ ביחזו"ד ח"ה סימן מא בהערה. וכ"כ בהליכות עולם ח"ג דף נז-ס והביא שם מהרב פתח עיניים ח"ד (דף פח). וז"ל: ומצאתי כתוב בספר בית מועד כתיבת יד למהרח"ו, שהיה מסתפר תקף אחר ספירת העומר בליל מ"ט ולא היה ממתין עד היום. הרי שמהרח"ו עצמו היה מסתפר בלילה. ולא חש להתגברות הדינים בלילה. ובמו עינינו ראינו לרבינו עט"ר דעביד עובדא בנפשיה, שהיה מסתפר בלילה].

ה. מצוה על האדם לטהר עצמו לקראת הרגל. ואף מי שאינו רגיל לטבול בכל ערב שבת, יטבול במקוה טהרה בערב יו"ט לקראת היום הקדוש. [ועיין חזו"ע יו"ט עמ' קב]. ואם אינו יכול לטבול או שחושש מפני הדבקות וכד', ישפוך על עצמו לפחות תשעה קבין של מים שאובין (שהם 12.5 ליטר). [לטהר עצמו עכ"פ מטו"ק. ויוכל לעשות כן גם ע"י שיעמוד מתחת למקלחת בשיעור זמן שישפכו עליו כ. 12.5 ליטר מים. עשו"ת ישכיל עבדי ח"ה סי' יג. שבת הלוי ח"א סי' כד, מנח"י ח"ד סי' כא. ואם רחיצת ט' קבין עולה כטבילה ממש עיין בשו"ת אבני דרך לידידי הרה"ג ר' אלחנן פרינץ שליט"א חלק טז סימן ז, מש"כ בזה. ועיין בקובץ מה טובו אהליך יעקב ח"י עמ' שלט]. ואם גם זה אינו יכול, יעשה נטילת ידים כסדר שכתב הרב בן איש חי (ש"ר פרשת נצבים או"ג. וכה"ח סי' תקפא ס"ק פה. וסי' עו ס"ק כב בארוכה), כלומר נטילה של ארבעים פעם עם הכוונות שכתב שם.

ו. יש לדאוג לאש מצויה שתהא דולקת בבית לצורך היום טוב [לצורך הדלקת נר שבת ע"י האשה, ואש לצורך הבישולים וכד'].
*** נר נשמה של 24 שעות לא מחזיק מעמד מספיק וטוב לקחת נר של 26 שעות או נרות נשמה המצויים כיום של 48 שעות.**

יש המוסיפים מעט שמן זית לנר 24 שעות (בערב הי"ט) ודולק ע"י כך 27 שעות ויותר. [ויזהר שלא "להציף" את הנר בהרבה שמן, כיון שבכה"ג לאחר זמן קצר הפתילה "שוקעת" בתוך שמן והנר יכבה].
ז. המדליקות נרות שבת ויו"ט בשמן ופתיל צף, טוב להכין מבעוד

לתרומות והנצחות ולזיכוי הרבים: 02-6540222

ניתן לתרום בעמדות "נדרים פלוס" < עמותת "בני ראובן"

התרומות מוכרות לצורכי מס לפי סעיף 46

יום מספר פתילות מושחלות למצופים [יפתיל צ"י] כדי שיהיו מוכנים לצורך הדלקת נר השבת. נלצאת מחשש כל דהוא של מכה בפטיש. ואם המצופים מחוברים זה לזה כשרשרת, ומנתקם זה מזה. יש המדמין זה לגביעי אשל המחברים. דדעת הגרשז"א (שלחן שלמה סי' שיד ס"ק ג) שמותר לנתקם בשבת או ביו"ט. (ועיין בקונטרס לקט הלכות ודינים הנחוצים ליו"ט ושבועות לייזרון עמי' לג הע' צג). וכ"כ דעת מרן הגרע"י זצ"ל. (הלכות עולם ח"ד ויקהל או' ז. ובחזו"ע שבת ח"ה עמי' ע"ד בקצרה). ולדעת מרן הגרע"י אלשיב זצ"ל יש בזה משום מחתך. ויש מקום לחלק דהכא גרע טפי. **ואם נקב המצופ עדיין סתום למחצה, ומשלים לפתחו לגמרי, הוי מתקן מנא לכו"ע.** הגרשז"א בשש"כ פ"יג סעי' כד. ופ"יג הגה מט ובקונטרס הנ"ל שם. וכן כתב באשרי האישי ח"ג פרק א' סי' ה).

ח אשה שמדליקה נרות שבת ויו"ט **בנרות פראפין**, ונקב הפמוט גדול מגודל הנר, כך שדרכה לחמם הנר ולהדביקו לפמוט, תכין מערכת נרות נוספת מערב יו"ט, לצורך נר שבת. שכן ביו"ט אסור לחמם הנר ולהדביקו לפמוט מחשש "ממרח".

ט. יש להכין **מפות ניילון** חד פעמיות חתוכות לפי מדת השלחנות לצורך היום טוב והשבת [כמות כפולה]. וכן שקיות אשפה חתוכות ומנותקות, וה"ה לנייר טואלט חתוך, נייר סופג ורדידי אלומיניום וכיו"ב, כמות המספיקה ליומיים.

י. **ירקות עלים** שצריכים שריה במי אמה וכד' ושטיפה במים, לצורך ברירתם מחרקים, לכתחילה כדאי להכין מערב יום טוב, גם את מה שנצרך לשבת. [עיי' שיט סעי' ח. ולוית חן סי' נב ושם ד"ה וראית. וכן בחזו"ע שבת ח"ד עמי' רז. ודו"ק. ולגבי יו"ט לא ברור שמותרת ברירה ע"י שריה במים ביו"ט. ויש אוסרים דומיא דשבת, בסימן שיט סעי' ח. דהוי כברירה בקנון ותמחוי. ומעיקרא יש מחמירין בכל בורר שהיה אפשר לעשותו מעיו"ט. עיין בה"ל סי' תקי סעי' ב. ובחזו"ע יו"ט עמי' עו. ועיין שו"ת ברכת יהודה ברכה ח"ב סימן נב].

יא. להכין מספיק **חלות** או פיתות שלמות, **ל'לחם משנה'** לסעודות השבת והיום טוב.

יב. **במקרים רבים** עם מנגנון מיוחד **"מצב שבת"**, ישנה אפשרות שההייה של מצב שבת 48 שעות או 72 שעות (למקרה של יומיים ר"ה ושבת). צריך לשים לב לא להקדים מדי את ההחלפה ל"מצב שבת", דא"כ עלול זמן שההייה לפקוע באמצע השבת, והמקרה יחזור מאליו למצב רגיל (ואז תדלק הנורה בפתיחת הדלת וכו'). ולכן כדאי להסמיך את השינוי קרוב לכניסת היו"ט. [או לבחור את הטווח הארוך יותר].

יג. וה"ה **"במיני בר" של שבת**, שיש לזכור להעבירו ל"מצב שבת".

יד. **"במיני ברים"** לשבת כמות המים מוגבלת (בערך ל 40 כוסות), ובמשפחות עם תינוקות או עם צריכה מוגברת של מים חמים, אין הכמות מספיקה ליומיים. ולכן יש להכין **דוד מים חמים נוסף** לצורכי שתיה וכד' עבור השבת שלאחר היו"ט. [או שיוכלו לבשל ביו"ט מים לשתייה].

טו. אותם הרוצים **לבשל על להבת הגז ביו"ט**, ויש להם "שעון גז" לצורך כיבוי הגז לזמן קצוב. יזכרו לחבר את שעון הגז מלפני היו"ט. וכן יתנו דעתם לנתק את זרם החשמל מהמצית האלקטרוני של הכיריים מבעוד יום. **[שכח ולא ניתק את מערכת הגז מהחשמל מערב יו"ט.** לדעת מו"ר הגרב"צ אבא שאול זצ"ל, יהיה רשאי בכל זאת להדליק את הגז ביו"ט (מאש מצויה כמובן) ע"י שידליק תחילה הגפרור ויקרנו למבער הגז ורק אח"כ יסובב את ברז הגז ויפתחו, וידליק הגז בדרך זו מהגפרור. ואע"פ שבשעת פתיחת הברז יפעל גם המצית האלקטרוני ויוציא הניצוץ, לית לן בה, דבכה"ג הו"ל פסיק רישיה דלא איכפת ליה בדרבנן דמקילין בו בכה"ג (עיין שו"ת אול"צ ח"א סימן כה. ובפרט ביו"ט), דמאחר והגפרור כבר שם, שוב אין לו צורך בניצוץ המצית האלקטרוני. והכי עדיף טפי ממה שיוציא התקע משקע החשמל, שיש בו חשש גדול של סותר, כיון שאין דרך להוציאו תדיר. ודו"ק. וכ"כ גם באור לציון ח"ג פרק כ שאלה ה].

טז. אותם המשתמשים **בפלטה לשבת**, יזכרו לחבר הפלטה קודם היו"ט. [אולי ע"י חיבור מלכתחילה באמצעות שעון שבת וכד'. ויועץ עם ת"ח בקי כיצד עליו לנהוג בזה]. כמו כן יתנו דעתם על מקום הנחת הפלטה, למקרה שירצו להשתמש בכיריים של הגז לבישול. [כבל חשמל ארוך, יכול להוות פתרון טוב בשעת הצורך].

יז. **גבאי בתי הכנסת** יתנו דעתם לתכנן את **התאורה והמזגנים** שישארו דולקים בליל חג השבועות (ליל יו"ט) למשך כל הלילה לצורך הלימוד. וביחס לליל שבת, יתייעצו על כך עם ת"ח מורה הוראה הבקי בהלכות אלו ומכיר את סוגי השעונים למיניהם. ויורה להם כיצד לנהוג הלכה למעשה במקרה שלהם. [ישנה גם אפשרות להשאיר מראש את הכל דולק למשך כל החג והשבת, ללא צורך בשינויים].

* בשעונים **דיגיטליים** אין לבצע שום שינוי לכו"ע.

יח. כמו כן יתנו הגבאים דעתם לדאוג לכמות מים חמים מספקת לצורך שתיה במשך כל הלילה בליל יו"ט וגם לצורך השבת. [ניראה למלא המיחס עד למקסימום מערב יו"ט. או להכין עוד מיחס נוסף עבור השבת. או לתאם עם אחד השכנים המתגורר בקירבת מקום לבית הכנסת, שירתיח מים חמים לקראת סוף היו"ט מבעוד יום, על הגז בביתו, ויביאם לביהכ"ס למלא במיחס, וכיו"ב].

יט. המדליקים נר נשמה לעילוי נשמת הוריהם וקרוביהם נויש בזה תועלת לע"ג הנפטרים. עיין חזו"ע אבלות ח"ג עמי' נד, שמנהג הדלקת הנרות לע"ג הנפטרים, יסודתו בהררי קודש. ע"ש. ומדליקים נר נשמה בערב יו"ט (רמ"א סימן תרי סעי' ד). וכל יו"ט שיש בו הזכרת נשמות (ולמנהג בני אשכנז אומרים בו "יזכור") עיין גשה"ח (עמי' שלו סעי' ה) ובשו"ת ערוגת הבשם (או"ח סימן קע), כלומר ערב יו"ט הראשון דהמועדים], **ידליקו מבעוד יום, קודם כניסת החג.**

כ. שכח ולא הדליק, לא ידליקו ביו"ט בבית [אפילו מאש מצויה], אלא בבית הכנסת. ואם אי אפשר לו, רשאי להדליק בביתו במקום שיהנה מעט מאורו. [ועשו"ת יביע אומר ח"ג יו"ד סימן יט או' ב. וחזו"ע יו"ט עמי' נה].

כא. מותר להשתמש לצרכיו להעביר אש מנר שהודלק לע"ג. [משנ"ב סימן קנד ס"ק נו. ערוה"ש שם סעי' טז. גשה"ח (עמי' שמב או' ד). שו"ת שבט הקהתי (ח"ג סימן רצה)].

כב. כל אדם ישתדל למצוא זמן בערב החג [=יום חמישי], לנוח מעט מנוחת צהרים, כדי שיצבור כח להשאר ער במשך כל הלילה. וטוב לו כל הימים. [פשוט. וכ"כ נטעי גבריאל שבועות (פ"יא סעי' ג) ושכ"כ בספר מנהגי א"י הרה"ק רבי אברהם גלאנטי, שבערב שבועות ישנים שעה או ב' שעות אחר שעשו צרכי המועד. ע"ש].

כג. בערב חג השבועות **ירבה בצדקה** במיוחד לעמלי תורה, ויתן בשיעור צ"א פרוטות (שהם כיום קרוב לשמונה שקלים. ואם ידו משגת יתן 104 ₪. כמבואר בהמשך. והנה שכרו איתו ופעולתו לפניו). [מהרח"פ בספר מועד לכל חי (סימן ח סעי' ו) וז"ל: יפריש תשעים ואחת פרוטות וישלים עד שיעור שני פעמים ב"ן (=104) ויתנם לתלמיד חכם עניו. והוא תיקון לעון אדה"ר, ועון העגל, ולפגם הברית, והוא סגולה לחשוכי בנים, ומקרב הגאולה. ספר מעשה הצדקה. וסיים: וכבר כתבתי בספרי תוכחת חיים פ' נשא בענין חיוב להחזיק ביד לומדי התורה בעצרת טפי משאר המועדים].

פרק ב - דיני עירוב תבשילין

א. יום טוב (חג השבועות) שחל בערב שבת (יום ו') מצוה להניח עירוב תבשילין (ביום חמישי, ערב יו"ט), כיון שאסור מדברי סופרים לבשל או לאפות בקדרה בפני עצמה ביום טוב שחל בערב שבת, לצורך השבת אם לא שהניח "עירוב תבשילין".

ב. נהגו להניח לצורך העירוב פת [לחם, חלה או פיתה] ותבשיל. מיהו עיקרו של עירוב הוא התבשיל.

ג. שיעור התבשיל שמניח לצורך העירוב הוא כזית [דהיינו תבשיל בשיעור 27 סמ"ק לכתחילה]. ובפת ראוי שיהיה בו לפחות כביצה [דהיינו 54 סמ"ק]. וטוב שיקח פת שלימה. ואפילו בני המשפחה מרובים די בשיעורים הנ"ל.

ד. תבשיל העירוב יהיה מבושל או צלי או שלוק או כבוש או מעושן. אבל מליח (כגון דג מלוח) לא מועיל להחשב תבשיל לעירוב. וצריך שיהיה גם דבר שרגילים לאכלו עם פת. [לאפוקי דייסה או אורז או כוסכוס וכד'].

ה. ולכן נהגו לבשל לצורך העירוב ביצים מבושלות או דג מבושל או מטוגן וכן חתיכת בשר או עוף מבושלים. ויצרף עמם פיתה או חלה לצורך הפת של העירוב. ומעיקר הדין רשאי ליקח גם קופסת טונה או סרדינים וכד' לעירוב תבשילין.

ו. מניח העירוב לפניו ומברך: ברוך... אשר קדשנו במצוותיו וציונו על מצות עירוב. ואח"כ יאמר: בדין עירובא יהא שרי לנא לאפויי ולבשולי ולאדלוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מיום טוב לשבת, כמו שמודפס במחזורים. [= בזה העירוב יהא מותר לנו לאפות ולבשל ולהדליק הנר ולעשות כל צרכנו מיום טוב לשבת]. וצריך שיבין מה שאומר, ולכן אם אינו מבין ארמית או לשון הקדש יאמר בשפה שמבין. [אם אין לו צורך לבשל מיו"ט לשבת. כיצד ינהג ואם רשאי לברך על העירוב, יתבאר להלן].

ז. לכתחילה לא יקדים להניח העירוב "קודם" ערב יו"ט, אלא יניחנו בערב יו"ט ממש, כלומר ביום חמישי בשבוע. [ומעיקר הדין רשאי להניחו כבר בליל ערב יו"ט דהיינו ליל חמישי, יום רביעי בלילה, אם יש לו צורך בכך או שחושש לשיכחה].

ח. יקפיד להניח העירוב בערב יו"ט [יום ה'] קודם שקיעת השמש. וזריזין מקדימין להניחו ביום ה' בבקר מיד לאחר תפילת שחרית. ואם התאחר עד שכבר שקעה השמש, רשאי להניח העירוב [עם ברכה] גם בזמן בין השמשות [דהיינו מהשקיעה עד צאת הכוכבים שהוא 20 דק' לאחר השקיעה]. ולסמוך עליו להכין צרכי שבת ביו"ט. [שו"ת יחו"ד ח"ו ס"י לא].

ט. לאחר צאת הכוכבים [שהוא 20 דקות לאחר השקיעה], אינו רשאי עוד להניח עירובי תבשילין, ויסמוך בדיעבד על העירוב של רב העיר.

י. מי שבא לבית הכנסת וזכר שעדיין לא הניח עירוב תבשילין. אם יספיק לחזור לביתו, להניח העירוב כדין [אפילו על קופסת טונה וכד'] ולחזור לתפילה, יעשה כן. ואם חושש שיפסיד התפילה. אם יכול לבקש מגבאי ביהכ"ס או מחבירו שגר סמוך לבית הכנסת להביא לו מביתו קופסת טונה או שאר תבשיל ויתננה לו במתנה לקיים בו מצות עירוב, הנה מה טוב [ואז יניח העירוב (שם בביהכ"ס) עם ברכה]. אך אם אין באפשרותו להשיג תבשיל לידו ורוצה לסמוך על קופסת טונה מסויימת הנמצאת המקום מסויים ידוע בביתו, נחלקו הפוסקים אם מועילה הנחת עירוב כזה כשאינו עומד ליד עירובו, ולכן בכה"ג יניח העירוב בלא ברכה, רק יאמר הנוסח "בההוא עירובא דאית לי בביתי במקום פלוני וכי יהא שרי לנא וכי". ויוכל לסמוך עליו ביו"ט.

יא. צריך להקפיד שהעירוב ישאר קיים ויהיה ראוי לאכילה [כלומר שלא יאכלוהו בטעות או יאבד. וכן שלא יתקלקל בחום וכד' עד שיפסל מאכילה] עד גמר כל ההכנות מיום טוב לשבת. ולכתחילה ישמרנו קיים עד שתדליק האשה את נרות השבת ביו"ט. ולאחר מכן רשאי לאכלו מיד. מיהו נהגו לשמור העירוב ולאכלו לחיבוט מצוה באחת מסעודות שבת. ונוהגים לאכלו בסעודה שלישית, דכיון

דאיתעביד ביה מצוה חדא [עירוב תבשילין] ליתעביד ביה מצוה אחריתי [סעודת שבת]. מיהו אין אכילת העירוב מעכבת ואפילו אם אירע ולבסוף לא אכלו כלל, אין בכך כלום.

יב. כדי למנוע תקלה שלא יאכלו העירוב בטעות וכד' מן הראוי שלאחר שהניח העירוב ואמר הנוסח, יעטפנו בשקית ניילון וירשום עליו "עירוב תבשילין" ויניחנו במקרר למשמרת.

יג. מצוה על גדול העיר או רב השכונה לערב עבור בני עירו או שכונתו. ויזכה את עירובו ע"י אדם אחר שיגביה התבשיל טפח לזכותם של בני העיר [דזכין לאדם ואפילו שלא בפניו], ואחר שיזכה להם העירוב, יטול העירוב בידו ויברך, ובסוף אמירתו יוסיף ויאמר: לנו ולכל בני העיר הזאת. ואף על פי כן לכתחילה חייב כל אדם לעשות עירוב תבשילין בעצמו, ולא יסמוך על עירובו של גדול העיר. ורק אם שכח או נאנס ולא עירב יוכל לסמוך על עירובו של גדול העיר.

יד. כשבא לסמוך על עירובו של גדול העיר במקרה של שכחה או אונס. י"א שצריך לברר מקודם אצל רב העיר או השכונה אם באמת הניח עירוב גם בעבור בני העיר, ורק אח"כ יוכל לסמוך עליו [כן דעת מו"ר הגר"צ אבא שאול זצוק"ל. וכ"כ באול"צ ח"ג פכ"ב סי' ט]. וי"א שאין צריך לברר, דמסתמא הניח העירוב וזיכהו ע"י אחר [כן דעת מרן הראש"ל הגאון רבינו עובדיה יוסף זצ"ל חזו"ע יו"ט עמ' רצא].

טו. מי ששכח להניח עירוב תבשילין בשני רגלים "רצופים", י"א שנחשב לפושע ואינו יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר.

טז. מי ששכח להניח ע"ת, ואין שם גדול העיר, או שפשע ולא הניח ע"ת, אסור לו לבשל ולאפות מיו"ט לשבת. אולם יוכל לבשל קודם סעודת יו"ט, הרבה בקדרה אחת, ויותר לשבת. אבל אין להתיר לבשל בב' קדרות על ידי שיאכל מעט מכל אחת ואחת.

יז. עירוב התבשילין מועיל רק למי שנמצא במקום שיכול להגיע לשם [כלומר בתוך "יתחום שבת"] ולכן אם מניח עירוב במקומו ובני ביתו נמצאים בעיר אחרת לא יוכלו הם לסמוך על עירובו. וה"ה אם הניח עירוב בעירו לצורך בני ביתו ואח"כ נסע הוא (מבעוד יום) לעיר אחרת (כגון להיות בישיבה או אצל רבו וכד') ויצטרך לבשל שם ביו"ט לצורך השבת לכתחילה יצטרך לעשות שם עירוב חדש. וכ"ש אם עשה עירוב בביתו ואח"כ נסע הוא וכל בני ביתו לעיר אחרת והשאיר העירוב בביתו, דלא מהני. [ולכן בכה"ג יקפיד לקחת העירוב עימו].

יח. אורחים או בנים נשואים האוכלים אצל הוריהם סעודות השבת אבל ישנים בביתם הפרטי ומדליקים שם נרות לכבוד שבת [מאש מצויה]. ואין להם כל צורך בישול לעצמם מיו"ט לשבת. מעיקר הדין פטורים ממצות עירוב תבשילין [ולדעת מרן השו"ע אין צריך עירוב תבשילין לצורך הדלקת הנר מיו"ט לשבת] אך ראוי לכתחילה שיניחו ע"ת לעצמם בלא ברכה [כגון קופסת טונה וכד'] ויאמרו הנוסח בדין עירובא וכי'.

יט. וכן הדין למי שמתארח במלון וכד' אינו צריך להניח עירוב תבשילין [כיון שבעלי המלון או המשגיח מטעמם הניחו ע"ת]. ומי"א אם יכול בקל יניח ע"ת עם קופסת טונה וכד' ויאמר הנוסח [בלא הברכה] כדי לצאת אליבא דכולי עלמא, בהדלקת הנרות, ותע"ב.

כ. המתארחים אצל אחרים וסמוכים על שלחנם בחג ובשבת, כגון בת אצל אמה וכלה אצל חמותה. ובעל הבית הניח עירוב תבשילין כדת. וכעת רוצה האורחת לסייע גם היא לבעלת הבית

בבישולים ובהכנת שאר הדברים לשבת, על סמך העירוב של בעל הבית, רשאית לעשות כן ואינם צריכים ע"ת מיוחד לעצמם. וכ"ש שרשאית להדליק נר של שבת [אם יש להם חדר מיוחד להם] על סמך עירוב זה. [חזו"ע יו"ט ע"מ רעז]. וי"א שיש לבעל הבית לומר בפירוש בשעת הנחת העירוב שהעירוב הוא גם בשביל האורחים הללו, ויוכלו האורחים להשתתף בהכנת התבשילים לשבת [אולי"צ ח"ג פכ"ב סי' ד].

כא. אשה שמכינה את כל הבישולים, כולל צרכי השבת, מערב יו"ט [יום ה' או קודם לכן] ומניחתם במקרר או במקפא, וביו"ט אינה מבשלת כלום לצורך השבת, אלא רק מחממת המאכלים ומניחתם על הפלטה או הגז לכבוד שבת. יש ספק גדול על ברכת העירוב שעושה בעלה בערב יו"ט [ואפילו אם מדובר בתבשיל שיש בו רוטב כמו מרק וכיו"ב שפסק מרן בסי' שיש סעי' טו שיש בו משום בישול אחר בישול, כיון שהוא לח, מ"מ יש לחוש לאידך גיסא בני"ד לשיטת החולקים דס"ל דאין בישול גם בלח שהצטנן, לסב"ל, וממילא א"א לברך על העירוב בכה"ג] ולכן העצה לזה להשאיר תבשיל אחד שלא יבושל בערב יו"ט כגון הביצים של החמין ולבשלו ביו"ט לכבוד שבת, או שיבשלו ביו"ט את עלי התה [בכלי ראשון ע"ג האש] לצורך השבת, ועי"ז יוכלו לברך על העירוב בערב יו"ט לכו"ע.

כב. גם אם הניח ע"ת כדת, מ"מ תזהר האשה לכתחילה לבשל ביו"ט את צרכי השבת מוקדם, כדי שתסיים בישולם בעוד היום גדול, בשיעור שאם יזדמנו להם אורחים ביו"ט יהיו התבשילים ראויים להם. ומ"מ אם התעכבו הבישולים עד מאוחר יותר, רשאית האשה לבשל ביום טוב אפילו עד סמוך לשקיעת החמה. ולפ"ז המניחים בכל ערב שבת את התבשילים על הפלטה כשהם מבושלים רק חצי או שליש מבישולם, והם מתבשלים והולכים במשך השבת. בערב שבת זו יצטרכו להקדים ולבשל את התבשילים מבעוד יום כנ"ל. ואם חוששים שהתבשילים יקדיחו מחמת עוצמת הפלטה עד למחרת היום, יוכלו להניח על הפלטה תבנית אפיה [הפוכה] או דבר אחר שיגביה מעט את הקדרה מעל הפלטה ועי"ז כד ימנעו את שריפת התבשילים. מיהו אם לא עשו כן או שחוששים להקדחת התבשילים והדבר יגרום לחוסר שלום בית ח"ו, יוכלו לסמוך על המקילים ולהניח התבשילים סמוך לכניסת השבת בעודם מבושלים מעט, ויתבשלו וילכו במשך השבת [כדרכם בכל ימות השנה] כפי עיקר הדין. [וי"א שאם יתן בקדרה, קודם הנחתה על האש, דבר שמתבשל מהר כגון ביצים, ויתבשלו בשיעור זמן שאם יבואו אורחים חזי להו, הרי אלו מצילים על כל הקדרה. אולי"צ ח"ג פכ"ב סי' ג ע"מ רטז בהערה ד"ה ונראה].

כג. מי שמת לו מת בערב יו"ט הסמוך לשבת, באופן שאי אפשר לקבורו בערב יו"ט, לא חלה עליו אנינות ומניח עירוב תבשילין בברכה. [ילקוט יוסף, קיצור הלי' אבילות, מהדורת תשפ"ב, ע"מ צא סעי' פט].

פרק ג - סדר הדלקת הנרות

הדלקת נרות יו"ט (ערב שבועות)

א. בערב יו"ט מדליקה האשה נרות לכבוד יו"ט ומברכת: ברוך... להדליק נר של יום טוב. [ולא מזכירים שבת]. [שו"ע סי' רסג סעי' ה וסימן תקי"ד סעי' יא. ועיין שו"ת יחווה דעת ח"א סי' כז. וחזו"ע יו"ט ע"מ סא סעי' כא. ויש מבנות תימן שנוהגות שלא מדליקות נר ביו"ט כמבואר בשו"ע המקוצר שבת סימן נז סעיף יח ומקורו משו"ת פעולת צדיק ח"ג סימן ע"ר, ודלא כהשו"ע סי' רסג ס"ה, וסי' תקי"ד ס"א. וחזר בו המהרי"ץ ממה שהעלה בעץ חיים (מהדו"ב) לברך. ודלא כמי שכתב בהיפך. מיהו דעת מרן הגרע"י זע"מ לא נוחה ממנהג זה בא"י עשו"ת יחווה דעת ח"א סימן כז.

וחזו"ע יו"ט ע"מ סי"א, ש"ה].

ב. אם טעתה ובירכה להדליק נר "של שבת", במקום נר של יום טוב, אם נזכרה תוך כדי דיבור (שיעור אמירת שלום עליך רבי), תתקן מיד ותאמר: נר של יו"ט. ואם עבר כדי דיבור. אין צריכה לברך שוב, ויצאה ידי חובתה. [דיו"ט נמי איקרי שבת. שו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' קיד. ועיין מהרש"ם בדעת תורה סימן תפח סעי' א ממכה מקומות בזה. וכן מסיק בשו"ת מגדנות אליהו (רובינשטיין ח"א סי' צו). ושו"ת שכי"פ יד"י הגר"ד יוסף שליט"א בספר הלכה ברורה חט"ו סי' רסג סעי' מז. ע"ש. ובאשרי האיש ח"ג פרק א' סעי' ט, כתב, דלא יצאה י"ח וצריכה לחזור ולברך].

ג. יש מבנות אשכנז נהגו לברך שהחיינו בהדלקת נר יו"ט. [משנ"ב סימן רסג ס"ק כג וסימן תר ס"ק ד. שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' קיא ס"ק א, שכן נהגו כמה מאות בשנים. מיהו יש מפקקים בזה גם לבנות אשכנז. עיין שו"ת סימן רסג בשם היעב"ץ. ועי' משנ"ב שם ס"ק כג]. **ויש גם מבנות ספרד שנהגו כן. אבל יותר טוב ללמד לבנות ספרד שלא תברכנה שהחיינו בהדלקת הנר, אלא ישמעו ברכת שהחיינו מבעליהן בשעת הקידוש, והכי עדיף טפי.** [עיין שו"ת יחווה דעת ח"ג סימן לד. ובאור לציון ח"ג פרק יח סעי' ב. מיהו גם הספרדיות הנוהגות לברך שהחיינו בשעת הדלקת הנר, אין למחות בידן בחזקה].

ד. אשה שמקדשת בליל יו"ט בעצמה, וכן אם מוציאה נשים אחרות בקידוש, לכתחילה לא תברך שהחיינו בהדלקת הנרות [אפילו היא מבנות אשכנז], **אלא בקידוש.** [מבית לוי, הלי' יו"ט, דיני הדלקת הנר סעי' ה. וכ"כ בדרך החיים דאין לברך שנית דהוה כגורם ברכה שא"צ. ועיין מט"א סימן תרכ"ה אלף למטה ס"ק עז].

ה. נשים שבירכו שהחיינו בשעת הדלקת הנרות, אם מקדשות לעצמן בלילה, לא תחזורנה לברך שהחיינו בקידוש. ואם יש להן בני בית שלא שמעו את ברכת שהחיינו בנרות, יכולות לברך ולהוציאם. [אמנם שיטת הרמב"ם (פ"א מברכות הלכה ז) שבברכת שהחיינו אם יצא אינו מוציא. אבל למעשה נקטינן דמוציא אע"פ שיצא. וכ"כ הרמ"ך שם דמנהגנו לברך וכן ראוי לעשות. וכ"כ הכס"מ שם. וכ"כ בספר המכתם סוכה דף מד ע"א. וכתב עוד ר' מנוח שם וצ"ע, וכי מי שהדליק נ"ח לאחרים או קורא מגילה להוציא אחרים וכיו"ב אינו מברך שהחיינו. ועיין גם בשו"ע סימן תקפה סעי' ב. וברמ"א שם כ', ואין חילוק בין אם יברך לעצמו או שכבר יצא ומברך להוציא אחרים, אפ"ה מברך התוקע שתי הברכות. ע"ש].

ו. אם בירכה שהחיינו בנרות, כששומעת הקידוש מבעלה בלילה, לדעת מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זע"מ לא תענה אמן אחר ברכת שהחיינו של המקדש בלילה [מחשש "הפסק", שכן יצאו כבר בברכה זו במה שבירכו בנרות, ואמן זו תחשב להן הפסק בין ברכת הגפן לטעימה שו"ת יחוו"ד ח"א סי' צא וח"ג סי' לד. וכ"כ הרב הר צבי או"ח ח"א סי' קנד וע"ע שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' טט]. מיהו לדעת מו"ר הגר"צ אבא שאול זצ"ל אין אמן זו חשובה הפסק, ורשאית לענות אמן על ברכת שהחיינו דבעה"ב, [כך הורה לנו רבינו פעמים רבות וכ"א בשו"ת אור לציון ח"ג פרק י"ח תשובה ב. וכ"פ הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' כא וסי' קא. וכ"כ הגר"שז"א בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נח אות ב. וטעמם, שכיון שהיא יוצאת י"ח מהמקדש, ועצם הברכה שמברך הוא אינה הפסק להן, א"כ גם עניית אמן דברכה זו לא חשיבה הפסק].

ז. טוב שידליקו הנרות מבעוד יום, כמו בערב שבת. ואותן שמדליקות נרות יו"ט לפני הקידוש (מאש מצויה), יש להן על מה שיסמוכו. [שו"ת יחווה דעת ח"א סימן כח. אור לציון ח"ג פרק יח סעי' א].

*** גם בערב שבועות ניתן להדליק נרות היו"ט מבעוד יום וא"צ להמתין עד הלילה (כשערב חג אינו בשבת), ולא חשיב כמחסיר מה"תמימות".** [הגר"שז"א בהליכות שלמה שבועות פ"ב אות ב. ובהגהה שם].

ח. תזהר שלא לכבות הגפרור או הנר בסיום ההדלקה, אלא תניחם בנחת במקום שיכבו מאליהם. ואסור לזרקם לכיור רטוב וכד'.

ט. ישימו לב שתהיה אש מצויה דולקת מערב יו"ט שתהיה

מוכנה ומזומנת להעביר ממנה אש להדלקת נרות שבת. (ביום ששי לפני כניסת השבת).

הדלקת נרות שבת (ביום ששי-יו"ט)

י. זמן הדלקת הנר בערב שבת זו, ידליקו הנרות כמו בכל ערב שבת, [כעשרים דקות קודם השקיעה. ויש מקדימין] ולא יאחרו. וטוב שהבעל יצוה לאשתו על זמן ההדלקה קודם שיוצא לבית הכנסת, שלא יבואו לחשש חילול שבת ח"ו. ואם הגיע סמוך ממש לשקיעת החמה - אסורים להדליק! [למרחק הגריע יוסף זצ"ל הוא עד כחמש דקות קודם השקיעה. שכ"כ בחזון עובדיה שבת ח"א (עמ' קפב): ונוהגים להדליק הנרות עשרים דקות קודם שקיעה"ח, ואם נאנסה ולא הדליקה אז, יכולה להדליק "עד כחמש דקות לפני שקיעת החמה". ע"ש. ולדעת מו"ר הגר"צ א"ש הוא עד שבע דקות לפני השקיעה, וכפי שהורה לנו בע"פ כמה פעמים. וכל שכן אסורים להדליק לאחר שכבר שקעה השמש שהוא בספק איסור סקילה רח"ל].

יא. נוסח הברכה: ברוך... להדליק נר של שבת. [ובא"י לא מזכירים כלל מיו"ט אע"פ שמדליקה ביו"ט. ובח"ל מברכת "להדליק נר של שבת ויום טוב"].

יב. מדליקין מאש מצויה (=מוכנה מערב יו"ט), ובגמר ההדלקה תזהר האשה שלא לכבות הגפרור או הנר שהדליקה בהם, אלא תניחם בנחת ויכבו מאליהם. ואסור גם לזרוק הגפרור הבוער לכיור רטוב וכד'.

יג. אשה שמדליקה הנרות בשמן, תקפיד שלא להוציא כדרכה את שאריות הפתילה שנשארו בכוסית מאתמול [דחשיבי כ"שברי פתילה" שהם מוקצה מחמת גופו ואסורים בטלטול. ועיין היטב בספר אורח דוד בה"ר סימן רכב]. אלא תוציאם בשינוי. ולכן ממוּלץ להוציא את שאריות הפתילה של אתמול ע"י ידית' הכפית וכד' [שזה נקרא 'טלטול מן הצד' ולצורך דבר המותר, דהיינו שימוש בכוסית להדלקה חדשה, דמותר] ואז תמלא שמן בכוסית, תניח פתילה חדשה, ותדליק מאש מצויה.

* גם מי שמטלטלת הכוסית כולה עם שיירי הפתילה מאתמול ותנער הפתילה לאשפה, מבלי להוציאה בידיים, יש לה על מי לסמוך. [דנחלקו הפוסקים אם יש דין 'בסיס' בכה"ג, ובפרט בכלי המיוחד לכך. וסד"ר לקולא].

יד. אם מדליקה בשמן והפתילה מונחת בתוך צינורית נחושת ארוכה, אם תוכל תכין מערב יו"ט סט נוסף של פתילות מוכנות בתוך צינורית נוספת, וביו"ט תנער החוצה הצינורית הישנה עם הפתילה שבתוכה, ותניח בכוסית הצינורית (עם הפתילה) המוכנה מאתמול. ודרך זו עדיפה. ואם לאו, תגביה הכוסית ותנער הצינורית החוצה עם הפתילה הישנה, תנער הפתילה השרופה החוצה מהצינורית, ותכניס לצינורית פתילה חדשה, לצורך הדלקת היו"ט. [דהצינורית המיועדת לשימוש קבוע חשיבה כמו הכוסית, והפתילה שבתוכה כשברי פתילה וכדלעיל].

טו. אם משתמשים בפתילת צמר גפן רגילה, ורוצים ביו"ט להגביה מעט הפתילה, להוסיף שמן ולהדליק שוב לנר שבת, רשאים לעשות כן, רק שיזהרו כשמגביהים הפתילה, שלא יבואו לידי סחיטה, אלא יגביהו בנחת ע"י קיסם שינים או סיכה. [אסור לחתוך ראש הפתילה בעצמה בכלי, ורק מה שכבר נשרף בראש הפתילה מותר לחותכו (וכ"ש להסירו ביד). עיין שו"ע סי' תקיד סעי' י. וסעי' ד. ומשני' ס"ק כח. וחזו"ע יו"ט עמ' סא סעי' כ].

טז. מי שמדליקה בנרות פראפין, ופתח הפמוט גדול מרוחב הנר, אסורה לחמם הנר ולהדביקו לפמוט [מ"א סי' תקיד ס"ק ו. מ"ב שם ס"ק יח. וחזו"ע יו"ט עמ' סא], אלא צריכה להכין כאמור מערכת נרות מודבקים לפמוטים כבר מערב יו"ט, ע"מ שתוכל להדליק הנרות [מאש מצויה] לפני השבת. וכן אם פתח הפמוט קטן מגודל הנר אסור

למחוק ולגרד קצה הנר להתאימו לגודל הפמוט ביו"ט, ולכן יכינו סט נוסף מערב שבת כנ"ל. או שיכינו נרות מגורדים ומוכנים מערב יו"ט. וביו"ט (יום ו) יניחום בפמוט (ללא חימום).

יז. אם הנרות מתאימים לגודל הפמוט וצריך רק להניחם כך בפמוט [בלא לחמם את תחתיתם], מותר לעשות כן גם ביו"ט ולהדליקם [מאש מצויה].

יח. אם נסתם פתח הפמוט בשאריות הנר הקודם, מותר לסלק השאריות באמצעות כלי, ואין בכך משום 'מתקן מנא', כיון שדרכו בכך.

יט. המשתמשים בנרונות אלומיניום לצורך נר שבת ויו"ט. לכתחילה ישימו לב שלא לסלק בידיים את כוסיות האלומיניום שנשארו בצלחת או בפמוט מהנר שהדליקו אתמול לכבוד יו"ט, אלא יסלקום משם ע"י 'טלטול מן הצד' כלומר ע"י דבר אחר או ע"י נייעור מהצלחת וכנ"ל, משום דיש אומרים דאסורים משום מוקצה. [ד"ס"ל דחשיבי כשברי כלי מתכות שדרך בני אדם לזרוקם לבין הגרוטאות. עיין סי' שח סעי' יא. וכן ס"ל להגרש"א והגר"י פישר זצוק"ל. ועיין גם בשו"ת שערי יושר חנייה ח"ג סי' סא]. ויוכלו גם שלא לגעת בכוסיות האלומיניום המשמשות כלל, אלא יניחו נרונות חדשות לידם באותה צלחת או מגש, וידליקו מאש מצויה.

כ. מקום ההדלקה של נרות שבת. אשה שמדליקה נר השבת במקום שאור החשמל דולק ומאיר יפה וכמו שמצוי בדרך כלל שהאור דולק כבר מערב היו"ט ברצף, (שלא כבערב שבת רגילה, בה יכולה לכבות האור לפני ההדלקה), נכנסת לשאלה גדולה ביחס לברכה [כיון דחשיב כתוספת אורה ואף גרוע מכך, דבדרך כלל אין אור הנר משפיע כלל בכה"ג. ושרגא בטיהרא מאי מהני]. ולכך יעצו כמה פוסקים שאם יש שעון שבת שאפשר לכוונו מערב יו"ט באופן שיכבה האור בשעת ההדלקה בערב שבת (שהוא יו"ט), ושוב ידלק מאליו לאחר מכן, כך שבשעת ההדלקה המקום יהיה חשוך קצת, כן ראוי לעשות. אך אם הדבר לא מתאפשר [כגון שאין להם שעון שבת או שיש קושי גדול שיהיה האור כבוי במשך כחצי שעה, גם בכניסת היו"ט וגם אח"כ לבליל שבת], אם אפשר שתדליק את נר השבת במקום חשוך כגון בפינה מסויימת במטבח שאינה מוארת כ"כ או בחדר אחר שהוא שימושי להם [שנכנסים ויוצאים בו תדיר. ואין סכנה להדליק שם] עדיף שתדליק שם ותברך. אך אם אי אפשר בכל זה, נהגו להדליק כדרכם בברכה, אע"פ שלא ידעו טעם מספיק למנהג זה. [עיין חזו"ע שבת כרך א עמ' רטו סעי' כ שכתב [על כל ע"ש דעלמא]: ראוי מאד לכבות את אור החשמל קודם הדלקת הנרות בשמן או שעוה, ולחזור ולהדליקו אחר הדלקת נרות שבת, ולכוון בעת הברכה לפטור את מאור החשמל. ובמקורות שם הביא מגדולי האחרונים. ושוב העיר בדף רטז סעי"ב שאף בע"ש שחל בו יו"ט יסדרו הדבר בעיו"ט ע"י שעון חשמלי באופן שיכבה את אור החשמל קודם ההדלקה לכבוד שבת, ואח"כ יודלק שוב החשמל ע"י השעון. והביא גם מהש"ש (פי' כח הע' קפח) בשם הגרש"א שצ"ע ביו"ט שחל בע"ש, שהיה החשמל דלוק מבעו"ט באמצעות שעון שבת, והבית מלא אור, איך מדליקים נרות שבת, ויש להדר להדליק הנרות קודם שנדלק החשמל. וצ"ע. וע"ש עוד. ועיין גם בספר שבות יצחק דרז"י (ח"ח דיני נר שבת פרק ו סעי' ה ואילך) שהאריך בזה טובא מדברי מרח' הגר"י אלישיב [שליט"א] זצ"ל ועוד גדולים שנתחבטו בזה טובא ע"ש. וע"י גם בספר מעדא"ש ח"ג דיני נ"ש סימן לה. ובשו"ת אור לציון ח"ג פרק יח סעי' ג. ועוד. ודע דמכלול של דברים למדנו דאורחת שמתארחת אצל בע"ה"ב ואין להם חדר מיוחד לעצמם או שאין חיובם בנר שבת ברוך, אינה רשאית להדליק בכל זאת נר שבת ליד בעלת הבית כביכול "לחומרא", שנכנסת בזה לחשש גדול שמדליקה נר של בטלה, שאינו לצורך, ביו"ט. והשתא על בעלת הבית עצמה אין בידינו טעם מספיק למה היא מדלקת בכה"ג. על האורחת עאכ"ו. ועדיין צ"ע בזה].

כא. גם מי שמקפיד בכל ערב שבת "להבהב" הפתילה לפני שאשתו מדלקת הנרות, יזהר מאד שלא לעשות כן בערב שבת זו, שהוא יום טוב, שנכשל בכמה איסורים חמורים. ויסתפק הבעל בהכנת הנרות על מקומם ובנתינת השמן והפתילות כדין. והיה זה שכרו.

פרק ד - כניסת החג ותפילת ערבית

א. ראוי לאדם ללבוש בגדים מיוחדים ליו"ט, ואם אפשר יהיו נאים יותר משל שבת [הגמ"י (פ"ו מיו"ט ה)]. שו"ע סימן תקכט סעי' א. בגדי יו"ט יהיו יותר נאים משל שבת. וכתב הלבוש דה"ט, דבגדים יש בהם שמחה, וחייבים בשמחת יו"ט יותר משבת דכתיב 'ושמחת בחגידך'. וכ"כ הגר"ז (שם סעי' ז).

ב. בליל חג השבועות, יש אומרים דלכתחילה לא יקדימו להתפלל ערבית מבעוד יום, עד שיגיע זמן צאת הכוכבים, משום "תמימות תהינה", שאם יקדים, נמצא כמחסר מעט מיום מ"ט לספירה. (משנ"ב סי' תצד ס"ק א משם האחרונים. ע"ש). אמנם מעיקר הדין רשאים להתפלל ערבית גם מוקדם יותר, דבתפילה לא הקפידו בזה. (שו"ת יחיה דעת ח"ו סי' ל חזו"ע יו"ט עמ' דש. וכ"פ בשו"ע המקוצר מועדים סי' צג סעי' א עפ"י המהרי"ץ).

ג. מכללם של דברים למדנו שאין לקיים בליל החג מנינים מוקדמים ד'פלא המנחה', וגם דבלאו הכי יצטרכו להמתין מלקדש על הכוס עד שיגיע זמן צאת הכוכבים.

ד. מ"מ לגבי הקידוש, הסכימו הפוסקים שימתין מלקדש על הכוס עד שיגיע זמן צאת הכוכבים ודאי, לקיים מה שנאמר "שבע שבתות 'תמימות' תהינה". (יחז"ד וחזו"ע שם. והביא שם **דבמדינת אירופה** שהדבר קשה מאד להמתין כ"כ יכולים להקל החל משקיעת החמה. ע"ש).

ה. אע"פ שהנשים פטורות מספירת העומר, מ"מ לכתחילה גם עליהן להמתין עכ"פ מלקדש על היין עד צאה"כ. (שו"ת הורו"ת נתן ח"ו סימן לא ע"ש טעמו).

ו. קודם התפלה (בערבית ובמוסף) יקח המחזור בידו ויעבור על ההוספות בסדר תפלת העמידה כדי שתהיה התפלה שגורה בפיו כמו שכתב השו"ע (סימן ק). ע"ש. ואע"פ שמתפלל מתוך הסידור, לדעת מרן אין זה מספיק ואפ"ה צריך לסדר התפלה, כל שעברו ל' יום מהפעם האחרונה שאמר אותה. [כן היא דעת מרן כנ"ל. וכ"כ המשנ"ב שם. וכן מנהג בני תימן (בלאדי ומקצת מן השאמ"ל) לסדר התפלות קודם כל תפלה ותפלה, ועושים כן בציבור, ונקרא "הסדרה". וכמ"ש בסידור עץ חיים. מיהו יזהרו שלא לומר שם ומלכות בחתימת הברכות. והוא פשוט].

ז. פותחים את תפילת ערבית במזמור "למנצח לדוד מזמור שיר יקום אלוקים" וכו' (תהילים ס"ח).

ח. עם שקיעת החמה של כניסת החג, אסור לאכול ולשתות כלום, עד שיקדש על הכוס. [משום דיש חובת קידוש עליו. ודע דגם קודם קידוש דיו"ט יש איסור טעימה. עיין בחזו"ע יו"ט עמ' צב. ובאורך יותר בחזו"ע שבת ח"ב עמ' קנו. דאף ביו"ט יש דין איסור טעימה קודם הקידוש].

פרק ה - סעודות החג

א. כשיבא לביתו בליל החג, יקח כוס יין או מיץ ענבים בידו ויאמר עליו קידוש היום. סדר הקידוש כמובא במחזורים: יין- בורא פרי הגפן. קידוש היום- מקדש ישראל והזמנים. ושהחיינו.

ב. אם שכח ולא בירך שהחיינו בקידוש. יברך אחר כך במשך הלילה או במשך כל יום חג השבועות לכשיזכר [משנ"ב סימן תעג ס"ק א. ויזכיר גם לבני ביתו לברך]. אבל אם כבר עבר יו"ט דחג השבועות, שוב אינו רשאי לברך. [גם לא בתוך שבעה ימים שאחר החג. אע"פ שיש תשלומין למי שלא הקריב קרבן בחג השבועות כל שבעה ימים שלאחר החג, ולא דמי למה שאמרו למי שלא בירך שהחיינו בליל יו"ט ראשון דסוכות [וי"א גם פסח] שמברך כל שבעת ימי החג, כדאמרין בעירובין מ: וכ"כ המ"א סי' תרמג ס"ק א ובסימן תעג ס"ק א. וחזו"ע סוכות עמ' צה. ועיין גם סוכה מז ע"ב, ד"ל שאני התם שהוא עדיין בתוך ימי החג, משא"כ הכא. וכ"פ רבינו הגדול בחזון עובדיה (פסח. הגדש"פ עמ' כז) וכי דמש"כ החק יעקב ריש סימן תעג,

דגם בעצרת אם שכח זמן אומרו כל שבעה. כבר חלק עליו הא"ר (סימן תצד ס"ק ד) וכ"כ המשנ"ב בשער הציון (סימן תעג ס"ק ה), ושו"ת מהרי"ל דיסקין קו"א (סימן נד) ועוד אחרונים, ומסיק רבינו: ובדאי שכן עיקר לדינא. ע"ש. וכ"פ הגר"מ שטרנבוך שליט"א במועדים וזמנים ח"ד סימן שז ובתשובות והנהגות ח"ו סימן קיח. ע"ש].

ג. חייב אדם לאכול פת בסעודת יו"ט בלילה וביום, וחייב לבצוע על שתי ככרות. [שו"ע סימן תקכט ס"א. שו"ע המקוצר מועדים סימן צח ס"ג. ולכתחילה יקפיד לאכול מעט יותר מכביצה פת. עיין שו"ע סימן רעא ס"א דבסעודות שבת (וי"ט) בעינן כביצה. וכתב המשנ"ב שם (ס"ק ב) בשם המ"א דהוא לאו דוקא אלא בעינן מעט יותר מכביצה, ושי"א דאפילו בכזית סגי. ומסיק דנכון להחמיר לכתחילה ביותר מכביצה אם אפשר לו. ע"ש. ובשעה"צ סימן רעא (ס"ק מג) סתם שצריך לאכול מעט יותר מכביצה. ע"ש. ועיין גם שעה"מ (סוכה פ"ו ה"ז). ועיין מאמ"ר סי' תרלט ס"ק ו שכתב בדעת הרא"ש דבעינן יותר מכביצה הרבה. וע"ע בחזו"ע סוכות עמ' קיב. וי"ל].

ד. סעודת "היום". אע"פ שלא נהגו לאכול ביום יו"ט סעודה שלישית [שו"ע סי' תקכט סעי' א. וחזו"ע יו"ט עמ' צג סעי' ו], נחלקו אחרוני זמנינו אם יש קפידי לאכול את סעודת היום קודם חצות היום דוקא או לאו. דלדעת מרן הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל יש להקפיד לאכול את סעודת "היום" ביום טוב קודם חצות היום [כן הורנו רבינו ע"פ הרמב"ם פ"ל מהלכות שבת ה"ט. ובה"ה שם. וס"ל דה"ה ליו"ט. וכדמשמע מהזה"ק והאר"י ז"ל עיין בכה"ח סי' רצא או' ב. והכי איתא באור לציון ח"ב פכ"א אות ד עמ' קצב]. ולכן יקפידו לקום בזמן לאחר המנוחה מלימוד הלילה כדי שישפיקו ליטול ידיים ולאכול לפחות כביצה פת וכזית תבשיל, קודם חצות היום (= 45: 12 שעות ק"ץ). [ומי שקשה עליו הדבר יוכל לקיים המנהג שנהגו לאכול מאכלי חלב בשבועות, בבקר יום השבועות, מיד לאחר התפילה, ויעשה סעודה חלבית קלה עם כביצה פת. וכן איתא באור לציון ח"ג פ"ח אות יא. ע"ש. אי"נ יסמוך על השיטות דפת כיסנין דידן הוא ספק פת, ומה שאוכל מעט עוגות בקידושא רבה בשחרית יועיל לו לזה. דאיכא בזה ס"ס שמא אי"צ להקפיד על סעודת יו"ט קודם חצות דוקא. ואף את"ל שצריך שמה עוגות דידן פת נינהו. וכ"כ בספר ברכת יצחק לידידי הגי"ר יצחק ברכה שליט"א סי' רצא ס"ב או' ב. וע"ע בשו"ת ברכת יהודה ח"ב סי' כב הע"ז]. ולדעת מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זיע"א ועוד פוסקים, אין הכרח לאכול את סעודת היום קודם חצות דוקא. אלא העיקר שיאכלנה ביום. [כפי שאמר לי רבינו זיע"א בע"פ שאינו מסכים להערת מו"ר הגר"ב"צ אי"ש בזה. וכ"כ מר בריה דרבינא בנו הראש"ל בילקוט יוסף יו"ט סימן תקכט סעיף יב עמ' תרכג].

ה. גם אם איחר אכילתו, לכו"ע לא יבטל חלילה סעודת יו"ט, ויאכלנה גם לאחר חצות.

* מ"מ כשיגיע זמן שקיעת החמה הסמוך לכניסת שבת, צריך להפסיק מכל אכילה ושתיה עד שיקדש - קידוש של ליל שבת.

ו. מצוה לכתחילה לאכול בשר ולשתות יין בסעודת יו"ט, משום שמחת החג. ומי שאינו יכול לקיימם בבשר בהמה יכול לקיימם בבשר עוף. ובזמן הזה עיקר השמחה ביין. [שו"ת יחיה דעת ח"ו סי' לג. ובחזון עובדיה יו"ט עמ' צה]. והני מילי בסעודת היום דווקא, אבל בסעודת ליל יו"ט, אם נוח לו ומתענג יותר בסעודה חלבית מכובדת, רשאי לעשות כן, דשבת ויו"ט לעונג נתנו. [מובא באורחות רבינו ח"ב עמ' צח שכן נהג הסתייפלר זצוק"ל לאכול מאכלי חלב בליל חג השבועות. וכן נהגו בכמה קהילות. ובשו"ת וישב משה זורגר ח"ב סי' קג, כתב ליישב המנהג, וכי דמ"מ יאכלו סעודה חשובה ולא כדרכם בימות החול. ע"ש. ועיין אשרי האיש ח"ג פס"ו סעי' ג].

פרק ו - דיני ברכת המזון

א. יקפיד מאד לומר יעלה ויבא בברכת המזון, דלדעת מרן השו"ע (סימן קפח סעי' ו) אם לא אמרו חוזר. מיהו למעשה הדין כדלקמן.

ב. אם שכח לומר יעלה ויבא בברכת המזון ביום טוב, אם נזכר

מיד כשאמר "ברוך אתה ה'" (לפני שחתם בונה ירושלים), יסיים "למדני חוקיך", שיראה כאומר פסוק, ויחזור לומר יעלה ויבא במקומו, וימשיך כרגיל על הסדר. ועיין שו"ע סימן קפח סעי' ו', ומי"ב ס"ק כב ושעה"צ או יח. וכ"פ מדפנשיה רבינו בחזון עובדיה ברכות (עמ' קג), ובחזו"ע יו"ט (עמ' שז), ובהליכות עולם (ח"ב עמ' עט). ע"ש. וכ"פ בא"ח (חוקת אות כ). וש"ש"כ (פני"ז סעי' ד). מיהו לאו מילתא פסיקתא היא, כי בספר ברכת ה' (ח"ב פ"ה סעי' ז) פסק כהגח"ד"א בברכ"י דבכה"ג יסיים בונה ירושלים ויאמר ברכת אשר נתן בשו"מ. והביא כן גם מהמכתם והרשב"ץ. ע"ש. וכ"כ בספר הלכה ברורה שם (ס"ק יא) לגבי רצה והחליצנו. מיהו בבירור הלכה (ס"ק יא) כתב במוסגר דמ"מ לענין ימים טובים (מלבד ליל א' דפסח וליל א' דסוכות), נראה שעדיף יותר לומר למדני חוקיך, ממה שיכניס עצמו בספק ברכה, שהרי לדעת כמה ראשונים אינו רשאי לומר ברכה זו ביו"ט בשו"מ. ע"כ. וקצת פלא שלא זכר שר מדברי מו"א הני"ל. ובאור לציון ח"ב (פרק מו סעי' כח) כ' שלא יסיים למדני חוקיך, אלא יסיים הברכה ויאמר שם אשר נתן בשו"מ, וטעמו משום דבכה"ג חיישינן לשיטת הרמב"ם שסובר דאזלינן בתר דעתו בשעת הזכרת שו"מ. ע"ש.]

ג. ואם נזכר מיד לאחר שחתם "בונה ירושלים. אמנ", יאמר שם "בשם ומלכות" נוסח הברכה: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה, את יום חג השבועות הזה יום טוב מקרא קודש הזה, ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים". [חזון עובדיה ברכות עמ' קג. וחזו"ע יו"ט עמ' שז. ובהערה יב ביאר טעמו דהיינו טעמא דמורין לו לתקן בשם ומלכות, כיון שעדיין עליו לברך ברכת הטוב והמטיב בשם ומלכות, הרי שאם לא יתקן עצמו כהוגן באמירת הברכה בשו"מ, אליבא דמרן הבי"י, וממשיך אח"כ בברכת הטוב והמטיב, הרי הוא מברך אותה ברכה לבטלה בקום עשה, לדעת רה"י ומרן, וגם הוא מעוות לא יוכל לתקון, שהפסיד לדעתם ברהמ"ז. ובכה"ג לא שייך הכלל דסב"ל, שהרי קולא זו מביאה לידי חומרא רבה. ובה לא שייך לומר ספק ברכות להקל, וכמ"ש כיו"ב בשו"ת יבי"א ח"ב (או"ח סימן ט. לגבי תפלה. וע"ע שם סימן י אות יב) ובפרט דס"ת גבן הוא מרן ז"ל שקבלנו הוראותיו, דלדידה חוזר בכל יו"ט. ע"ש. וכ"כ בשו"ת יביע אומר ח"ט או"ח סימן מז ובמילואים שם. והלכה ברורה סימן קפח ס"ק יב. וכ"כ מו"ר הגרבי"צ אי"ש זע"א באור לציון ח"ב פרק מו סעי' כח].

ד. אם טעה והזכיר מעין המאורע של החג (כלומר שאמר "יעלה ויבא") אחרי סיום ברכת בונה ירושלים, במקום לומר הברכה המיוחדת (הני"ל), ואח"כ המשיך בברכה רביעית – לא מהני, ולא יצא ידי חובתו. ומ"מ בשאר ימים טובים (מלבד ליל א' דפסח וליל א' דסוכות), אין מחזירין אותו, משום דאעיקרא נקטינן בהם סב"ל נגד מרן, גם אם לא הזכיר מעין המאורע כלל. [מקור הדין משש"כ פני"ז סעי' ה משם הגרשז"א, ומשום ששינה מתקנת חז"ל שתקנו לומר הברכה המיוחדת. ע"ש. ולא מועיל מה שאמר יעלה ויבא שלא במקומו. וכ"כ ערוך השלחן (סימן קפח סעי' ח) דאם אמר רצה או יעלה ויבא באחת משאר ברכות, לא יצא, וצריך לאמרו בבונה ירושלים. וכיו"ב פסק בשו"ת יביע אומר ח"ח (או"ח סימן מ) לגבי מי ששכח יעלה ויבא בשחרית או מנחה דר"ח, ונזכר אחר מודים, ואמר שם במקום על הניסים יעלה ויבא וסיים תפילתו, שצריך לחזור ולהתפלל בשנית, ודלא כמי שכתב ש"א"צ לחזור. ע"ש. ודון מינה ואקי באתרין. ועיין הליכות עולם ח"ב עמ' עה שדן במי ששכח לומר רצה והחליצנו בסעודות שבת במקומו, וחתם ברכת בונה ירושלים, ואינו יודע את ברכת אשר נתן בע"פ ואינו לפניו בספר, ומסיק שיחזור לתחילת ברכת "רחם" (ולא לראש!), ויאמר שם רצה והחליצנו במקומו. ולא מועיל שיאמר רצה או יעלה ויבא שלא במקומו. ע"ש. ובספר הלכה ברורה (סימן קפח ס"ק יט) כתב סברת האומרים שחוזר לראש בשם דעת "רבים מהפוסקים", וסברת האומרים שחוזר לרחם בשם י"א. ע"ש.]

ה. ואם נזכר שלא הזכיר מעין המאורע אחר שהתחיל בברכה רביעית [ברכת הטוב והמטיב], יסיים הברכה, ולא יחזור שוב על ברהמ"ז, מדין ספק ברכות להקל. [לחוש לשיטות הראשונים דבשאר ימים טובים (פרט לליל א' דפסח וליל א' דסוכות), אינו חייב לאכול פת, וממילא אינו חוזר על מעין המאורע. וכמ"ש הגר"ח בבן איש חי (חוקת אות כא) ותלמידו בספר מעשה נסים (עמ' קיא), ובספר כה"ח (סימן קפח או' כד)

ועוד. וכ"פ בשו"ת יביע אומר ח"ו (סימן כח או' א, וחלק ז סימן כח או' א) ע"פ האמור ומשום דאמרינן סב"ל אפילו נגד מרן. ע"ש. אולם הגר"ש משאש בשו"ת שמש ומגן (ח"א סי' יג וח"ב סי' י"ט ובח"ג סימן ח), תמה על מרן הגרע"י זע"א שמלבד שהוא נגד הרבה פוסקים ומרן השו"ע, הרי כאן הספק במצווה ולא בברכה, דנחלקו אם יש חיוב לאכול פת ביו"ט אם לא, וכבר העלה בשו"ת יביע אומר ח"ה (סי' מב אות ה), בשם החיד"א והרדב"ז שאם הספק במצווה, ודעת מרן להכשיר המצווה ולברך, בכה"ג לא אמרינן ספק ברכות להקל נגד מרן. וכן הסכימו כמה אחרונים. וכ"פ גם בשו"ת יביע אומר ח"י (או"ח סימן כ). וא"כ אמאי פסק רבינו דבשאר ימים טובים אינו חוזר. ומרן הגרע"י כתב בשו"ת יביע אומר ח"ט (או"ח סימן מז). ובחזון עובדיה ברכות עמ' קו) שהיא קושיה נכונה. מיהו כתב ליישב בשני אופנים. חדא, דלאו מילתא פסיקתא היא שאם מרן מסכים לחייב או להכשיר המצווה, שאפשר לברך, וי"א דאף בכה"ג אינו רשאי לברך על המצווה, והוכיח כן מכמה אחרונים. ע"ש. ועוד [והוא עיקר] דדוקא במקום שיש מחלוקת אם הוא מקיים בזה המצווה כהלכתה, ופסק מרן שהוא מקיים המצווה כהלכתה, אז יוכל לברך עליה כדעת מרן, ולקיים המצווה, שהברכה נמשכת אחר המצווה שהוא עומד לעשותה. אבל בני"ד שכבר אכל הפת, וקיים המצווה, וגם עיקר מצוות ברהמ"ז (דאורייתא) נתקיימה כבר, אלא שלא הזכיר מעין המאורע, הדר הו"ל פלוגתא בי"ב רכה", ולא אמרינן שיוכל לברך, שהרי עכשיו אינו בא לקיים מצוה. ודו"ק. ודע דבסידור התכלאל תורת אבות (בלדל) כתב: שכח לומר יעלה ויבא בסעודת הלילה או בסעודה ראשונה של היום אומר בשו"מ וכו'. ע"ש. ולא חילק בין הימים טובים. ואם התחיל ברכה רביעית חוזר לראש. ע"ש. וע"ע בשו"ת פעולת צדיק ח"ג (סימן לה) שכתב, שמכיון שהזכרת מעין המאורע ביו"ט אינה אלא מדרבנן, בספק פלוגתא דרבנותא אזלינן לקולא. ע"ש. צוין בחזו"ע ברכות עמ' קו. ומ"מ פשוט שאם יש בידו לצאת גם אליבא דמרן השו"ע, וכגון שיש אחד מהסועדים שעדיין לא בירך ברהמ"ז ויכול לשמוע ממנו ולצאת י"ח, או שאר כיו"ב, בודאי שראוי שיעשה כן, לצאת אליבא דכו"ע.]

ו. ודע שנחלקו רבותינו מהו גדר "התחיל בברכה רביעית". דלדעת הח"א פירושו שצריך שיתחיל בגוף הברכה הרביעית ממש כלומר שאמר "לעד האל וכו'", ולא די במה שאמר תיבת "ברוך" של הברכה הרביעית, וממילא גם אם אמר "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם" דברכה רביעית, אם לא התחיל בגוף הברכה, ימשיך בברכת אשר נתן, ויתקן את אשר החסיר. הובא במ"ב סימן קפח ס"ק כג. וכ"פ השש"כ (פני"ז ס"ו). וכ"פ מרן הראש"ל בשו"ת יביע אומר ח"ו (סימן כח). וחלק ט (סימן קח או' צא), ובחזו"ע ברכות (עמ' קא). (ועיין יחזו"ד ח"ב סימן כ. והליכות עולם ח"ב חוקת או' יג) ובהלכה ברורה סימן קפח (ס"ק יא ובירור הלכה ס"ק יז) ע"ש. ולדעת מו"ר הגרבי"צ אי"ש זצ"ל כפי שהורה לנו בע"פ, דכל שהתחיל בתיבת "ברוך" של ברכה רביעית מקרי התחיל בברכה ד', וחוזר לראש, וה"ט דבזה שהתחיל בתיבה הראשונה של ברכה רביעית, כבר עקר עצמו מברכת בונה ירושלים וחוזר לראש, וכמבואר בברכ"י (סימן קפח ס"ק ז) ובבן איש חי (חוקת אות כ). ועיין בבה"ל סימן קפח ס"ו ד"ה עד שהתחיל. (ובאור לציון ח"ב פרק יג סעי' ח לא כ"כ). וכ"פ בספר ברכת ה' ח"ב (פ"ה או' טו עמוד ששא ואילך) דכל שאמר תיבת ברוך מיקרי עקר לברכה רביעית, וחזר בו ממה שפסק במנחות אהבה ח"א (פ"ח הערה יד) כהח"א. דליתא. [ועיין מש"כ בשו"ת יבי"א ח"ט סימן קח או' צא, להשיג עליו בזה].

ז. כל האמור לעיל הוא בשאר ימים טובים. אבל בלילה הראשון של פסח (בין לגברים ובין לנשים) וכן בליל הראשון של סוכות (לגברים בלבד) אם לא אמר יעלה ויבא ברהמ"ז – חוזר לכולי עלמא.]

ח. אם הוא מסופק בשבת או ביו"ט אם הזכיר מעין המאורע ברהמ"ז או לא. י"א שחזקתו שלא אמר וחוזר כדינו. [כן דעת המ"ב סימן קפח ס"ק טו. ושו"ת באר משה ח"ג סימן לח או' יג. ושש"כ פני"ז ס"ה והערה יא. ובברכת ה' ח"ב פ"ה סעי' יח. וכ"כ מרן ראש הישיבה הגאון הנאמ"ן ס"ט דברכת המזון לא דמי לתפילה דהתם התחיל בתפילת המועד ודעתו עליו, אבל ברהמ"ז אינן כן ולא שייך לומר בזה אימת שבת או יו"ט עליו]. וי"א שאינו חוזר, כיון שאימת שבת ויו"ט עליו, ומסתמא אמר כהוגן. [שו"ת יביע אומר ח"ו או"ח סימן כח. ובהלכה ברורה סימן קפח ס"ק כא, הסכים לזה וכתב, שאם הוא מסופק אם הזכיר רצה בשבת או יעלה ויבא בליל א' דפסח או בליל א' דסוכות, וכבר התחיל בברכת הטוב והמטיב, אינו חוזר. ואם התעורר לו הספק קודם שהתחיל בברכה רביעית, יאמר התיקון דאשר נתן בשו"מ. והוא דווקא בליל א' דפסח וסוכות, אבל

בשאר ימים טובים אם נסתפק אם הזכיר מעין המאורע, לאחר שחתם בונה ירושלים, יאמר ברכת אשר נתן בלא שוי"מ. ע"ש טעמו ונימוקו.

ט. ישים לב לומר את שם החג כראוי בהזכרת היעלה ויבא, שאם טעה ואמר "ביום ראש החודש הזה" במקום "יום חג השבועות הזה", לא יצא ידי חובתו, ונחשב כמי שלא אמר יעלה ויבא כלל! נעין שוי"ת יביע אומר ח"ד (או"ח סימן נא) שכ"כ לגבי תפילה. ובחזו"ע סוכות עמ' תנא. ונראה דכ"ש לגבי ברהמ"ז. וכ"כ השש"כ (פרק נו הערה ח, ופרק מז סע' מב) ולמד כן מדין תפלת העמידה ביו"ט, וכ"כ בשו"ת אבני ישפה (ח"א סימן קכו) על מי שאמר בברהמ"ז בשבועות את יום חג המצות הזה.

י. מיהו אם אמר "יעלה ויבא" ולא הזכיר שם החג כלל, וכגון שאמר "את יום טוב מקרא קדש הזה", ולא נזכר עד שסיים אמירתו, יצא ידי חובה. [נתהלה לדוד סימן קפח ס"ק א. והובא באחרונים. וע"ע שש"כ פמ"ז סע' מב. וי"ל. ומצאתי שכן ס"ל להגאון ר' יהודה עייאש בשו"ת בית יהודה ח"א (או"ח סי' ד) לגבי תפילה ע"ש. ושו"מ בשו"ת יביע אומר ח"ד (סימן נא או' ג) שהביא חברים רבים למהר"י עייאש הנ"ל. ע"ש. והנאני].

יא. באופן כללי, אין חילוק בין איש שטעה לבין אשה שטעתה, בכל האמור לעיל. [שו"ת יביע אומר ח"ו סימן כח או' ה'. ושו"ת יחיה דעת ח"ב סימן כ' שאלה ב'. וחזו"ע יו"ט עמ' שט. ובחזו"ע שבת ח"ב עמ' קצב. לגבי רצה והחליצו בשבת. ודלא ככה"ח (סימן קפח או' כד) שפסק דנשים לעולם אינן חוזרות. דליתא. ועיין שש"כ פנ"ז הערה יח].

* ולמעשה, אשה ששכחה להזכיר "רצה" בשבת, צריכה לחזור, ואם נזכרה קודם שהתחילה בברכת הטוב והמטיב, אומרת ברכת "אשר נתן", כדין האיש. וכן אם שכחה להזכיר "יעלה ויבא" בלילה הראשון של פסח, צריכה לחזור כדין האיש. אבל אשה ששכחה להזכיר יעלה ויבא בשאר סעודות יום טוב (כולל שבועות) אינה חוזרת, ודינה כדין האיש האמור כאן. ואף בלילה הראשון של סוכות אינה חוזרת, שהרי היא פטורה מאכילה בסוכה. [הלכה ברורה סימן קפח ס"ק כ].

פרק ז - לימוד תורה

א. נוהגים להישאר ערים ולעסוק בתורה במשך כל הלילה. ובזוה"ק הפליגו מאד בחשיבות לימוד התורה בלילה הזו. עד שאמרו (הקדמת הזוהר ח"א דף ה. נ): כל אלו שמתקנים התיקון בלילה הזאת ושמחים בו, כולם יהיו רשומים וכתובים בספר הזכרונות, והקב"ה מברך אותם בשבעים ברכות וכתרים של עולם העליון. וכתב האר"י ז"ל (בשה"כ דף פט). **ודע, כי כל מי שלא ישן בלילה הזאת כלל אפילו רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא וכו' כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא.** (וכן איתא בפע"ח שער כג פ"א, והובא באחרונים ובכה"ח תצד או' ו). וכתב רבינו הבן איש חי (ש"ר במדבר סע' ג): ויתגבר כארי לישוב על המשמר בעיניים פקוחות לדחות את השינה ולא יתנמנם כלל כי רבינו האר"י ז"ל החמיר מאוד בעניין השינה בזאת הלילה יותר מליל הושענא רבא כנזכר בשער הכוונות. עכ"ל.

* ויזהר מאד שלא לדבר שיחת חולין ודברים בטלים ח"ו בלילה יקר זה.

ב. מי שמת לו מת בליל חג השבועות [והוא אונן], מותר ללכת לבית הכנסת ללמוד תיקון ליל שבועות [ולהתפלל] עם הציבור [שו"ת יביע אומר ח"ד יו"ד סי' לא או' ו. וחזו"ע אבלות ח"ג עמ' קלו. לגבי לימוד בליל הושענא רבה. ומינה למיד. וכ"כ בני"ד בזכרון יצחק טהרני פרק לו סע' מג]. וכ"ש לאבל תוך שבעה, שהרגל מוציאו מדין שבעה, שרשאי להשתתף עם הציבור כרגיל.

ג. נשים לא שייכות בלימוד זה של ליל חג השבועות [רבינו יוסף חיים זע"א בשו"ת רב פעלים ח"א סוד ישרים סימן ט. חזון עובדיה יו"ט עמ' שי. וע"ע בכה"ח סימן תצד או' ח שלדעתו הנשים הנוהגות לספור העומר (בלא ברכה), יכולות ללמוד התני"ך ג"כ כיון שהוא משלים התיקון של ספירת העומר. אבל אם אינן סופרות העומר, אי"צ ללמוד התני"ך, אלא ילמדו דבר אחר. ע"כ]. מיהו אם רצו להישאר ערות ולסיים ספרי תהילים או ללמוד פרקי אבות ומגילת רות וכד' תע"ב. אך יזהרו מאד שלא יבואו לידי דיבורים אסורים ח"ו. ושלא יפגע להן הדבר בניהול הבית והבישולים לכבוד החג, ביום המחרת. וכבר אמרו חכמים (אבות פ"ב מ"א) והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה. [שו"ר שכ"כ בתורה מציון שבועות תנד].

ד. מנהג בני ספרד ללמוד סדר 'קריאי מועד' הוא תיקון ליל שבועות, בלילה הזה, שהוא מתוקן ע"פ דעת רבותינו המקובלים מארי דרזין. ומה טוב ומה נעים אם ראשי הקהל ידאגו להביא רב מורה הוראה ללמד לעם את המצוות הנוהגות בימינו ויבאר להם הדברים הנוגעים למעשה מכל מצווה ומצווה, מהתרי"ג מצוות, למען ידעו את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו. וזכות הרבים תלוי בהם. ובכל שנה ושנה ילמדו כמה וכמה מצוות, מאשר תשיג ידם, עד אשר לאחר כמה שנים יזכו לעבור על כל התרי"ג מצוות. ואם ימצא להם גם מגיד מישרים שילמד לעם גם מעט דברי כיבושין ומוסר, קודם קריאת מעמד הר סיני ונתינת התורה, אשריהם ואשרי חלקם. [נדע דישנם מצוות שאם לא ילמדו אותם בליל חג השבועות בסדר התרי"ג מצוות, ספק גדול אם ילמדו אותם כל ימי חייהם! ועיין במשנה ברורה (סימן קנו ס"ק ד) שכתב, והנה יש כמה מצוות תדירות [ועיין ולאיון] שמוטלות על האדם לעשות ולהזהר בהן בכל עת, ואינן מובאות בשלחן ערוך וכו', ונמצאים הם בספרי מוני המצוות, הרמב"ם והסמ"ג והחינוך, ונכון מאד שילמד אותם כל אדם ויהיה בקי בהן, וע"י זה יהיה ביכולתו לקיימן וכו'. ע"ש עוד בדבריו הנלהבים. ועיין גם בהקדמתו לספר "ספר המצוות הקצרה" מש"כ בזה. **ודע,** דלדעת המקובלים אין ללמוד משניות בלילה זה, כ"כ החיד"א בספרו לב דוד פרק לא ושכן המנהג בירושלים חברון וצפת. וכ"כ הרב בן איש חי (במדבר סע' ד), והכה"ח (סימן תצד או' ט) ושכ"מ מדברי הזוהר והאר"י ז"ל, ודלא כהש"ל שהתיר. וכתב הב"ח שם, שגם מי שרגיל ללמוד יח פרקי משנה בכל יום, מותר ללמוד המשניות "ביום" ולא בלילה. ע"ש. מיהו בכה"ח שם כתב שמי שדרכו ללמוד משניות על השלחן כדי ללמוד ד"ת בתוך הסעודה, אין לבטל משום זה, כי יש לסמוך על המתירים. ומרן ראש הישיבה הגאון הנאמ"ן ס"ט פסק (בעלון בית נאמן) שהרגיל ללמוד יח פרקי משנה בכל יום, רשאי ללמד גם בלילה זה, דאינו לשם לימוד משנה אלא כסדר יומו, ולל"ב. עכ"ל. ומסתברא דהלומד גמרא ולומד משנה תוך כדי לימודו, לית לן בה, כיון שאין עיקר לימודו במשנה אלא בגמרא, ולימוד המשנה תוך כדי הדברים הוא דבר מועט].

ה. ומי שקשה לו לגרוס גירסא כ"כ הרבה, יראה ללמוד לפחות המקראות של התני"ך, תחילה וסוף של כל פרשה. ומעט מדרשים וחלק מתרי"ג מצוות, ומעט מהזוה"ק. וברוב ככל הלילה יעסוק בגפ"ת בתלמוד ופוסקים כלבבו. [שו"ת יחיה דעת סי' לב. וכ"ד מו"ר הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל. ומבואר בשעה"כ בשלה"ק ובבן איש חי (במדבר סע' ד), דעיקר הלימוד יהיה כסדר הזה: תורה נביאים כתובים, מדרשים, זוהר, תרי"ג מצוות. ועיין אור לציון ח"ג פרק יח סע' יא. שו"ת וישב היס ח"ב סימן יב].

ו. ומעט קודם שעת חצות הלילה, יעשו הפסקה, ויקראו קריאת שמע. (חזון עובדיה יו"ט עמ' שיא) וטוב שיקראו כל סדר ק"ש שעל המטה עם הפסוקים ללא ברכת המפיל [בא"ח ש"ר פ' וזאת הברכה אות ג כה"ח סי' תרסד או' ד].

ז. מי שישן בתחילת הלילה, ועלה על יצועו לנוח מעט קודם הלימוד, כשיקום משנתו, בין קודם חצות לילה ובין לאחר חצות, צריך לברך ברכות התורה, קודם שילמד תורה. והוא שישן על מיטה או ספה וכד' (ואפילו בבגדיו), ונרדם בשנתו. [יביע אומר ח"א או"ח סימן ה. וגדר שינת קבע. עיין שם עמ' יח בהערה. וע"ע בשו"ת ברכת יהודה ברכה ח"ו סימן ד. עש"ה]. וי"א שצריך שישן לפחות חצי שעה [דעת מו"ר הגר"ב צ"א א"ש

זצוק"ל. והגרש"א בהליכות שלמה תפילה פ"ו סעי' א]. ובבקר כשיגיע עמוד השחר, יזהר שלא לחזור ולברך שוב ברכות התורה כבכל יום. [שלחן ערוך סימן מז סעי' יג. וזו לשונו: המשכים קודם אור היום ללמוד, מברך ברכות התורה ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לבית הכנסת. עכ"ל].

ח. ואם חזר לישון שוב בעוד לילה על מיטתו (ונרדם), צריך לחזור ולברך ברכות התורה בבקר, הואיל והפסיק בשינת קבע של לילה. אבל אם הלך לישון לאחר שעלה עמוד השחר, כשיקום אינו צריך לחזור ולברך ברכות התורה, דהוי שינת קבע של יום דלא הוי הפסק. [ביע אומר שם. ודע דיש מחלקים וסוברים דאם היה בדעתו להישאר ער כל הלילה. ובאמת בתחילת הלילה היה ער. ושוב חטפנו שינה ונאנס בשינה שעה או שעתיים, אפילו ישן על מיטה וכיו"ב, ושוב התעורר וחזר ללימודו, דבכה"ג אכתי חשיב כשנת ארעי, ולא יברך בקומו, אלא יחזור ללימודו עד עמוה"ש. כן הובא בשו"ת באר המים (סי' א) בשם רבי יעקב מנשה. ובפתה"ד (סי' מז או' ו) וכה"ח (או' כז) ובה"ח פלאגי (סי' ט או' א) ועוד. וכ"פ בשו"ת ברכת יהודה (ח"ו סי' ד או' א) דסב"ל אפילו נגד היב"א. ע"ש. מ"מ דעת מרן הראש"ל ביביע אומר ח"ח הני"ל, דכיון שישן שינת קבע על המיטה, קודם עמוה"ש, כשיקום יחזור לברך שוב ברכות התורה. ע"ש].

ט. ובכל גוונא שינה בישיבה או ע"ג כסא או שישב והניח ראשו על אצילי ידיו על השולחן וכד', לא חשיב שינת קבע, לחיבו בברכת התורה.

י. אם ישן בתחילת הלילה, לאחר צאת הכוכבים, ונתחייב בברכות התורה, והיה זה קודם תפילת ערבית, וכשקם משנתו תפילת ערבית לפניו. נחלקו הפוסקים מה עדיף. האם נכון שיכוין לצאת י"ח ברכות התורה בברכת אהבת עולם שלפני קריאת שמע של ערבית או עדיף שיברך בעצמו ברכות התורה קודם ערבית. ולמעשה, יברך קודם ערבית ברכות התורה בעצמו. [כן נלע"ד דהכי עדיף טפי, דכיון שאינו חוזר לישון שוב על מיטתו, טוב שיברכם בעצמו ויפטור גם את הלימוד של יום המחרת ע"פ השו"ע בסימן מז סעי' יג הני"ל. שו"ת שכי"כ במפתחות לשו"ת יביע אומר ח"ח (סימן ה) שכידוע מיד רבינו המחבר נזרו וז"ל: שהישן בתחילת הלילה ונתעורר סמוך לחצות לילה, וקם להתפלל ערבית, צריך לברך תחילה ברכות התורה, כיון שישן שנת קבע על מטתו, ובדיעבד ברכת אהבת עולם פוטרנו. ע"כ. ועיין שם בתוך התשובה אותיות ד-ה. ובילקוט יוסף מהדו"ק ח"א ה' ברכה"ת סעי' טו עמ' סב. ע"ש. ודלא כמו שהבין בדעתו בהלכה ברורה סימן מז בירור הלכה ססי"ק יח].

יא. ומ"מ אם התפלל ערבית ואמר ברכות ק"ש, ואפילו לא כיוון לצאת בהם י"ח ברכה"ת, יצא ידי חובתו (יחזה דעת ח"ד סי' ה, עמ' כו-כו), ורשאי ללמוד אח"כ בתורה. [ונ"ל דבכה"ג, כדאי שישמע ברכות התורה מאחר, בעמוד השחר. ואכמ"ל].

יב. יש הטובלים במקוה טהרה באשמורת הבקר (מעט קודם עלות השחר) דחג השבועות, וחכמי המקובלים הפליגו מאד במעלת וחשיבות טבילה זו. [שהיא חלק בלתי נפרד מכללות התיקון כולו. פרי עץ חיים, כה"ח סי' תצד או' ז. שו"ת וישב הים ח"ב סימן קפה. וספר שפת הים שבועות עמ' עג].

יג. ורשאי לטבול גם במים חמים ביו"ט [לא מבעיא לדעת מו"ר הגר"ב"צ אי"ש זצוק"ל דס"ל שאפילו בשבת מותר לטבול במקוה חם ממש, לשם טהרה ולצאת, ובלבד שלא ישהה במים לשם תענוג. דשרי, וכ"ש ביו"ט. אלא גם לדעת מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל, דס"ל בית הטבילה לא חשיב מרחץ. וכפי שהורה לנו למעשה] אך לא להתקלח במקלחות החמים של המרחץ.

* ומ"מ יזהר שלא יבטל זמן רב מהלימוד בלילה היקר הזה עבור חומרא זו, והחכם עיניו בראשו.

יד. משיגיע עמוד השחר, יתנו דעתם שלא לאכול עוד, שכיון שהגיע זמן התפילה, אסור לאכול עד שיתפלל. מיהו רשאים להמשיך לשנות גם לאחר עמוד השחר. וטוב יעשו הגבאים אם יאספו את המאכלים [עוגות ופירות וכיו"ב] מעל השלחנות, למנוע טעויות מהציבור.

טו. לאחר שיעלה עמוד השחר יטלו ידיים ג"פ לסרוגין כבכל יום, אך ללא ברכה. ואח"כ יברכו כל ברכות השחר וברכות התורה. וברכת 'אשר יצר' תלויה במציאות, שאם נפנה לצרכיו- יברך, ואם לאו – לא יברך. [למנהג בני ספרד. וכ"כ בחזון עובדיה יו"ט עמ' שיב. ומנהג בני אשכנז ששומעים ברכה"ת ועוד חלק מברכות השחר, ממי שישן].

טז. ויחזור מיד להגות בתורה, עד שיגיע זמן התחלת התפילה! ובמקומות רבים יש הפסקה גדולה בין סיום לימוד 'התיקון' לבין התחלת התפילה, ורבים מתבטלים בזמן זה. ואשרי אדם "חכם לב יקח מצוות" והרי שכרו כנגד כולם.

יז. ומה שראינו רבים הממתינים בין שני זמני עמוד השחר ופוסקים מלימודם מחשש על ברכות התורה, לענ"ד הוא חומרא דאתי לידי קולא, וכדאי הוא מרן הב"י וסייעת מרחימוהי לסמוך עליהם (על זמן עמוה"ש המאוחר יותר), ולעסוק בתורה בזמן יקר זה. [ובפרט לפי מה שכתב מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל בשו"ת מנחת שלמה קמא, (סי' צא אות א) בגדרי ברכות התורה דאינם כברכת הנהנין], דברכות התורה הוו ברכת המצוות ולא דמו לברכות הנהנין דאסור להנות קודם שיברך, ודחה שם דברי הגר"צ פראנק בזה. וע"ש עוד מה שנשא ונתן עימו בסי' יח באורן].

יח. קריאת שניים מקרא וא' תרגום של פרשת השבוע, על פי הפשט אין חשש בקריאת התרגום ביו"ט ובשבת. ורשאי לקרוא הפרשה גם ביום שישי זה, שהוא יו"ט. אמנם, י"א דלדעת המקובלים לא יקראנה ביום שישי שהוא יום טוב מפני התרגום, אלא או יקדימנה ליום חמישי, ערב יו"ט. או יאחרנה לשבת. וי"א דגם לפי המקובלים מותר לקרא הפרשה שמו"ת ביו"ט. למעשה, אע"פ שיש פנים לכל צד, מ"מ מצאנו להגאון רבי אליהו מאני שנהג לקרוא השמו"ת בכה"ג בשבת שחרית, וביאר טעמו גם על פי הקבלה. וכן נהגו הגאון ר' איש מצליח והגר"ב"צ א"ש ועוד. וכן מורה ובא מרן ראש הישיבה הגר"מ מאזוז שליט"א. וכן ראוי לנהוג. [עיין היטב שו"ת ברכת יהודה ברכה ח"ב או"ח סי' כ. ומש"כ בגליון שם ובספר פסקי הלכות לידידי הגאון ר' יצחק מאזוז שליט"א ח"א סי' כז עיין שם היטב. (ובדעת רבינו הגדול הראש"ל מרן ר' עובדיה יוסף זצ"ל מצאנו מבוכה שכן אף שבשו"ת יביע אומר ח"ו (חאו"ח סי' ל' אות ה') וחזו"ע סוכות (עמ' תג) מבואר דס"ל שלכתחלה יקרא קודם יו"ט, מ"מ בחזו"ע שבת ח"א (עמ' שכט, של) כ' שיקרא שמו"ת בערב שמיני עצרת או בליל שמיני עצרת, ופקק על ד' הרמ"ע ממי"ש בשו"ת שמחת כהן אלחדד שדייק מד' האר"י שאף בשבת ויו"ט יוכל לקרוא תרגום. ושהחיד"א כ' איני חש לסודות שלא גילה האר"י. והוסיף עוד, הן עתה בא לידי מאמר מעין גנים של הרמ"ע מפאנו, ושם כתוב, בשמ"ע או בשמח"ת יקראו וזאת הברכה בלי תרגום, ואח"כ בו ביום יקרא פ' בראשית שמו"ת, הואיל ולא סגי בלא"ה. ועוד שהוא יו"ט שני. וכיון שהותר לו התרגום לפי בראשית הותר לו ג"כ לפי וזאת הברכה, כיון שהיא מצוה בשעתה, וא"צ לקרותה בהו"ר. נמצא שהרמ"ע מפאנו עצמו הדר תבריה לגזיזה. הילכך אף לכתחלה יכולים לקרות שמו"ת של פ' וזאת הברכה בליל שמי"ע או ביום שמי"ע, קודם סיום הקריאה בס"ת בביהכ"נ. עכת"ד. וע"ע בשו"ת יבי"א חלק יא חאו"ח סי' יח אות ג שג"כ צידד להקל]. ואם חושש שאם לא יקראנה ביו"ט, יפסיד לגמרי קריאתה, רשאי לקרוא ביו"ט.

פרק ה - תפילת שחרית

א. זמן תפלת שחרית. לכתחילה יתפללו שחרית כוונתיקין דהיינו בנץ החמה [ובכך תהיה תפילתם לכתחילה ולא בדיעבד. וגם ירוויחו את כל המעלות שנאמרו במי שמסיים ק"ש עם הנץ, ומסמיך גאולה לתפילה עם הנץ החמה. וכך ראינו בעינינו שהיה מנהגם של גדולי ומאורי הדורות מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זיע"א שזכינו להתפלל במחיצתו למעלה משלושים שנה, וכך היה מנהגו להתפלל כוונתיקין בין בחג השבועות ובין בהושענא רבה. וכן נהגו רבותינו מצוקי ארץ ראשי ישיבת פורת יוסף תכב"ץ מרן ראש הישיבה הגאון החסיד רבי יהודה צדקה זצ"ל ומו"ר עט"ר מרן הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל והג"ר יוסף עדס זצ"ל ועוד. ודע דלדעת מרן הגר"ע זצ"ל ההיתר להתפלל קודם נץ (מניין הפועלים) אינו אלא במקרה של אוגוס. וכמ"ש בספרו ילקוט יוסף ח"א. ועיין בילקוט יוסף תפלה ח"א עמ' סט, שיש להזהר גם בחג השבועות ובהוש"ר שיתפללו

עם הנץ החמה, והיינו שיגיעו לעמידה עם הנץ. ורק אם קשה להם להמתין עד הנץ ויש חשש שהציבור יתפזר, יתפללו אחר עמוד השחר. ועיין בקונט' קובץ תולדות שרה ולר ח"א לסימן פט ס"א. עמי' יז משי"כ בזה. ובמנהג בני תימן בזה שמעתי מכמה צורבים שכמדומה שהמנהג הקדום היה שהיו מתפללים מוקדם כמניין הפועלים. אך בשנים האחרונות שינו המנהג למעליותא, ובפרט אצל בני התורה להתפלל כוותיקין. ע"כ. והיה תמוה בעיני שלא יהיה אצלם מנהג ברור בזה. שוב מצאתי בלוח הלכות ומנהגים כמנהג ק"ק תימן הי"ל ע"י הישיבה הקדושה "שו"ב נפשי" בראשות ידידנו הגאון רבי עזריאל מנצור שליט"א (עלון "מוסרה" גליון ז' סיון תשפ"א) שכתב בזה הלשון: תפילת שחרית, בחג השבועות אין מקדימים להתפלל בעלות השחר, אלא מתפללים כשהאיר פני המזרח, כפי שנהגו בשאר ימות השנה. ורבים מדקדקים להתפלל בהנץ החמה. [כי המנהג שהוזכר בעץ חיים ובסידור כנסת הגדולה להקדים להתפלל בעלות השחר, הוזכר רק בליל הושענא רבה, שמרבים בו בסליחות, ונהגו להקל בו מפני שהוא ערב יו"ט וטרודים בהכנת צרכי יו"ט. משא"כ בחג השבועות. ואדרבה מוכח מתוך דבריהם שבלייל שבועות מתפללים כרגיל ולא בעלות השחר. ויש לזה עוד הוכחות משאר חכמי תימן ואכמ"ל. עת"ד. ודבריו קילורין לעינים. וכעת הכל יבא על מקומו בשלום. מיהו הגר"י רצאבי שליט"א רוח אחרת עמו שכתב: ביום זה יכולים אפילו לכתחילה להקדים ולקרות קריאת שמע וברכותיה ולהתפלל שחרית תכף שעלה עמוד השחר, מפני שנעורים כל הלילה. דכיון שעלה עמוד השחר שפיר קרינן ביה ובקומך, וגם מקרי יוצר אור. ואת התיקון, וברכות השחר וברכות התורה, והזמירות, יכולים לומר קודם עלות השחר. אבל על הציצית אין מברכין אז, מאחר שזמנה משיכיר בין תכלת לבגן. ועיין שו"ע המקוצר סי' קיט סעי' ג' ובהערה. ומשמ באר"ה. עכ"ל. מתוך קונטרס "מקרא קודש" מנהגי חג השבועות אייר תשע"ט, עמי' יד].

ב. מיהו במניינים שרוב הקהל עייפים מאד, ויש חשש גדול שאם לא יתפללו מוקדם יותר [כמניין הפועלים], יבואו לידי שינה וטעות בתפילה, ואם יאמרו להם להתאסף מאוחר יותר לתפלת שחרית יש חשש גדול שרוב הציבור לא יחזרו שוב להתפלל, רשאים להתפלל במניין המוקדם. [ובהוראת הרב מרא דאתרא במקומם. עיין משני"ב סימן פט ס"ק א בשם הפמ"ג משי"כ בדין שחרית דשבועות. ועיי' שעה"צ א' ה בשם הדרך החיים. ועיי' מה שהחמיר בזה (באופן כללי) ביחוד ח"י סימן יד. ודע, דלפי החישוב שעשינו, כל הנ"מ בין המניין המוקדם למניין הנץ הרגיל הוא בשה"כ 24 דקות!].

ג. אדם שמרגיש עייפות גדולה, ויודע בעצמו שאם יתפלל שחרית מוקדם בסיום הלימוד של הלילה, עלול להרדם בתפילה או שיבא לדי טעויות בתפילתו, ובודאי שעכ"פ לא תהיה דעתו מיושבת להתפלל בכוונה כראוי. ורוצה לישון מעט קודם התפילה, ואח"כ יקום להתפלל במניין מאוחר יותר [בזמן התפילה, כמובן!] כבכל שבת ויו"ט, רשאי לעשות כן, ובלבד שישים "שומר" שידאג להקיצו בזמן לתפילה. [עיין חזון עובדיה יו"ט עמי' שיג שכתב בשם שו"ת בנין עולם סימן א שאסור ללכת לישון תוך חצי שעה לפני עמוה"ש. עיי"ש. וכתב בספר שיח תפלה עמי' תרכ בשם הגר"י וואזנר דאלו ההולכים לישון בעלות השחר בליל שבועות, שהעצה המובחרת היא להעמיד שומר, ואע"י שהמשנ"ב (סימן רלב ס"ק ל) כי דבשכרות לא מהני קריאת שמע, וא"כ כ"ש בשינה דלא מהני שהרי הוא משתקע בשינה, מ"מ י"ל שדוקא שמש לא מהני, משום שאינו שומר פרטי, משא"כ במוסר שינתו לאחרים. עיי"ש. הבי"ד מ"ב דירשו סימן רלב ציון 31. ולעני"ד עוד י"ל דבשכרות מה יועיל השומר להוציאו משכרותו לאחר שכבר השתכר. אבל בשינה יכול להקיצו ויהי מה. מיהו בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן מט) כתב, שאם הם ציבור שלם, אף אין לו שומר רשאי ללכת לישון, שאם לא נתיר ללומדים ללכת לישון הרי רובם של המתפללים לא יתפללו כהוגן, וכיון שהוא ציבור שצריך להתאסף שנית, אין לחוש לספק קטן אולי יתאחרו מחמת השינה. עיי"ש. ואשתו יכולה ג"כ להיות שומרת עליו, אם היא ערה באותו זמן. ע"פ אור לציון ח"ב פרק טו תשובה א בהערה. עיי"ש].

ד. זמן ברכת הטלית. כיון שמקדימים להתפלל סמוך להנץ החמה [וכ"ש אותם המתפללים כמניין הפועלים], יזהרו שלא לברך על הטלית, עד שיגיע זמן ציצת לאחר עמוד השחר [ובמקומות רבים נוהגים לחושבו שעה אחת קבועה (=60 דקות) קודם הנץ. עיין כה"ח (סימן יח א' ח). ובספר פקודת אלעזר ס"י יח. ובשו"ת איש מצליח (ח"א סימן טו). וכ"כ בספר אי"י טוקצינסקי (סימן ב א' ד) שמנהג אי"י כמנהג גאוני הספרדים הראשונים,

לשער שעה אחת רגילה, בין בקיץ בין בחורף. ועיין הלכ"ב סימן חי שעה"צ ס"ק כה].

ה. אם טעה וברך על הטלית אפילו קודם עלות השחר, אינו חוזר ומברך כשיגיע זמנה. [שהרי לדעת הרא"ש וסיעתו הובאו בב"י ריש סימן יח, שפיר דמי לברך על כסות יום בלילה, ואע"פ דלא קי"ל הכי למעשה, מ"מ בדיעבד כשכבר בירך י"ל דסב"ל. וכ"ש אם עלה כבר עמוד השחר. וכ"ש לשיטת הסוברים דעמוה"ש מוקדם יותר. וכ"פ המשנ"ב (סימן חי ס"ק י) וכה"ח סימן ח (א' כב) ועוד. ועיין הלכ"ב סימן חי ס"ק ו].

ו. יתגבר כארי בתפלת שחרית לבל יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, שלא יצא שכרו בהפסדו אם יישן בשעת קריאת שמע ותפלה. וכן יזהר בשעת קריאת התורה, שהיא פרשת עשרת הדברות, לבל תחטפנו שינה. וכבר אמרו חז"ל: אמר הקב"ה לישראל, בני היו קוראים לפני פרשת עשרת הדברות בכל שנה ושנה (בחג השבועות), ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלים את התורה. [פסיקתא הב"ד בילקוט (פ' יתרו). רוי"ח פלאגי (סימן תרצד סק"ב) בן איש חי (במדבר סעי' ה)]. ובאותו יום, זמן מתן תורה, מתעוררת אותה הארה קדושה של המעמד הנשגב והנורא של אבותינו במעמד הר סיני [ק"י ממאי דאיתא בסוטה יד ע"א. חזו"ע יו"ט עמי' שיג ס"ט. ודע, כי מקובל בשם מון הגר"י אלישיב זצוק"ל דכיון שאמרו חכמים שבשעת מתן תורה התרפאו כל החולים. ובכל שנה מתעורר כח זה בכל שנה מחדש. נמצא שזמן קריאת פרשת מתן תורה בציבור הוא מסוגל לרפואה. ולכן אמר שישתדלו להיות בבית הכנסת באותה שעה. או שיתפללו בעבורם בשעה זו. [עלון "מים חיים" סיון תשפ"א גליון 434]. כלומר שיתפללו קודם הקריאה או לאחריה בסמוך. אבל לא בשעת הקריאה. דאסור לדבר בשעת הקריאה כלל].

ז. ואומרים הלל שלם בברכה. [שו"ע סימן תצד סעי' א]. ויזהר שמחמת העייפות לא ידלג אפילו תיבה אחת מרוב עייפות, וכן שלא יקרא תיבה בשינוי באופן שמשנתה הענין מחמת כן. דבימים שגומרים בהם ההלל דינו כמו לענין מגילה [עיין משנ"ב סימן תפח סק"א א ושעה"צ סק"ב. ושלמי תודה].

ח. עמידה בעשרת הדברות. יש הנוהגים לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות, ואין זה מנהג נכון, כי יש לחוש שמא יאמרו שדוקא עשרת הדברות הם מן השמים ולא שאר התורה ח"ו, ונותנים בזה יד למינים. [שו"ת יחיה דעת ח"א סימן כט. אא"כ אביו או רבו עולים לתורה, שיעמוד עם עלייתם לתורה, ויהא ניכר שעומד לכבודם ולא משום עשרת הדברות. עיי"ש. וכ"כ בחזון עובדיה יו"ט עמי' שיד. וחזו"ע שבת ח"ב עמי' רס. וכתב שם שיש למחות ביד הנוהגים לעמוד בעשרת הדברות. עיי"ש. ואמנם יש קהלות שנהגו כבר בחו"ל לעמוד בעשרת הדברות, ולעני"ד הי"ט משום שהיו נוהגים כבוד בת"ח שבמקומם והיו מעלים אותם לקרות בתורה בעשרת הדברות, ולכן נהגו לעמוד לכבודם. וכך פשט המנהג בגבולותם. ולא היה מקום אחד שלא יכבדו למרא דאתרא לעלות לתורה. וממילא אינו סותר לתשובת הרמב"ם שהחמיר משום תרעומת המינים. מה שא"כ בזמננו בעוה"ר אחסור דרא וכעת כל המרבה במחיר הוא העולה לתורה ואפילו הוא ע"ה גמור. א"כ יש לקיים את דברי רבינו הרמב"ם וסייעת מרחמוהי, שלא לעמוד, מפני תרעומת המינים. ותשקוט הארץ].

ט. ומכל מקום ספרדי המתפלל במניין של אשכנזים שנוהגים לעמוד בקריאת התורה [או ספרדים שנוהגים בכל זאת לעמוד בעשרת הדברות], לא ישנה ממנהג המקום ויעמוד עמהם [כה"ח סימן קמו או כג. וכ"כ ביחוד ח"ו סימן ח, שאם נקלע למקום כזה ואין לאל ידו לשנות מנהגם, יקדים לעמוד בתחילת קריאת הפרשה, או לפחות יעמוד בתחילת קריאת העולה לס"ת לקריאת עשרת הדברות, כדי שלא יהיה כמולול בקדושת עשרת הדברות. עיי"ש. והעיקר לברוח מהמחלוקת, ובודאי ביום הקדוש הזה].

י. אשכנזי המתפלל עם ספרדים היושבים בעשרת הדברות, עליו לשבת כמנהגם [שו"ת משנת יוסף ליברמן ח"י סימן לב א' ה].

יא. תפלת מוסף. תפלת מוסף צריך להזדרז בה הרבה, כי ידוע שגמר הפרי של תיקון ספירת העומר ולימוד החג נעשה בתפלת מוסף, והכל הולך אחר החיתום. [בן איש חי במדבר סעי' ה].

יב. לבקש בקשות ולהתפלל על דברים רוחניים כגון: הצלחה בתורה ולזכות לבנים צדיקים, בחג השבועות, מותר. [עיינין בספר הנפלא אוצר התשובות על הלכות שבת ח"ב סימנים נד-נח באורך וברוחב. וכ"ש אם הוא נוסח קבוע ומתוקן ע"פ הקדמונים דשרי. עיינין רב פעלים ח"ב סימן מו. ושוי"ת תפלה למשה לוי ח"ב סימן א. ואכמ"ל].

פרק ט - אכילת מאכלי חלב

א. ביו"ט ביום אומר 'קידושא רבה' של היום על הכוס. ויש בו ברכת "בורא פרי הגפן" בלבד.

ב. יש הנוהגים לאכול מאכלי חלב בחג השבועות. ויש המקיימים מנהג זה בשחרית לאחר סיום התפילה. בשעה שמקדשים על הכוס. וטועמין מיני תרגימה ומאכלי חלב לקידוש במקום סעודה. ואח"כ נחים מעט מלימוד הלילה. וכשקמים משנתם מקיימים מצוות סעודת יו"ט, בבשר ויין.

ג. אם רוצים לחמם מאכלי חלב על גבי הפלטה של שבת, יזהרו להכין מערב שבת רדידי אלומיניום חתוכים, ויניחו ע"ג הפלטה, או שיניחו המאכלי חלב בתבנית אלומיניום חד פעמית. קודם שיתנו שם המאכלים החלביים [וכ"ש אם נותנים שם בורקס חלבי וכד'], כיון שהפלטה בלועה משאריות מאכלי בשר שגולשים עליה בכל שבת, והיא בשרית לחלוטין. [עיינין שו"ע יו"ד סימן צב סעי' ח בהגה].

ד. יין פוטר כל מיני משקין. ולכן מי שקידש על היין [או מיץ ענבים] ושתה מהיין, כשיבא לשתות אח"כ תה או קפה או שאר משקין, לא יברך על המשקין 'שהכל' לפי שהיין פטרם [שמסתמא היתה דעתו עליהם].

ה. ויש כמה חילוקי דינים מתי היין פוטר שאר המשקין בטעימה בעלמא ומתי בשתייה דרך קביעות:

- השותה מן היין רביעית או יותר דרך קביעות סעודה ולא בדרך עראי, פוטר שאר מיני משקה בין מברכה ראשונה בין מברכה אחרונה, אפילו לא היו לפניו בשעה שבירך על היין, ואפילו לא הייתה דעתו לשתות שאר מיני משקין, בשעה שבירך על היין.

- אבל אם שותה מן היין דרך עראי, או שטועם ממנו, אינו פוטר שאר משקין מברכה ראשונה ואחרונה א"כ בשעה שבירך על היין היתה דעתו לפטור שאר מיני משקין, או כשהיו שאר משקין לפניו בשעה שבירך על היין. אבל אם לא היתה דעתו על שאר משקין בשעה שבירך על היין, וגם לא היו המשקין לפניו בשעה שבירך על היין, צריך לחזור ולברך על שאר מיני משקה, בין לפנייהם ובין לאחריהם. [הלכה ברורה סי' קעד ס"ק ג-ז. וסי' רח ס"ק נז-מט. ועיינין יחיה דעת חלק ה סימן כ].

ו. המסובין שיצאו י"ח קידוש מהמקדש, וטעמו מהיין דינם כני"ל. [דפעמים שהיין פוטר להם שאר משקין. וכגון שהיו המשקים לפנייהם או שהיתה דעתם לשתותם].

ז. השומע קידוש מהמקדש ויצא י"ח, אך לא טעם מהיין כלל, צריך לברך על המשקין שישתה. [יחיה דעת חלק ה סי' כ].

ח. גבינה, שמנת, מעדני חלב (מוצקים), ג'לי, שוקולד. דינם כאוכלין ואינם נפטרים בברכת היין. [וגם מברך עליהם ברכה אחרונה בכזית-כאוכלין]. [עיינין היטב בהלכה ברורה לידנין הגאון רבי דוד יוסף שליט"א ח"י סימן רי' סי' יד ובבירור הלכה סי' קב. ע"ש. ובמה שכתבתי בספרי שו"ת יורו משפט' ח"א סימן ד. ודו"ק].

ט. אשל שניערו והמחהו להיות נוזלי, זינו כמשקה, ונפטר בברכת היין. [שם].

י. גלידה [וכן שלגון ארטיק או קרטיב וכד' הנמסים מאליהם], נחלקו האחרונים אם דינם כמשקה או כאוכל לעניין זה, ולמעשה נקטינן

דסב"ל, ואם אוכלים עם שתיית יין, לא יברך עליהם. [שם]

יא. מעדני חלב המכילים ג'לטין דגים, מותרים באכילה גם לבני ספרד המחמירים בעלמא שלא לאכול דגים עם גבינה. וה"ה גלידות חלביות המכילות 'מרשמלו' (ג'לטין דגים). וכן עוגות גבינה המכילות ג'לטין דגים. [דלא מבעיא לפוסקים הסוברים להקל באכילת דגים עם גבינה דשרי. אלא אף למחמירים הכא שהוא בצורת ג'לטין דלהרבה פוסקים הוא בבחינת פנים חדשות באו לכאן, ואפילו בבשרים דנו"ט יש המתירים, עיינין יביע אומר חלק ח יו"ד סי' יא. וכ"ש הכא דקיל טפי. וכ"כ דעת מרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצוק"ל. עיינין בחוברת בינתב החלבי חלק ה ניסן תשע"ד עמודים 43-46. ואכמ"ל. והן עתה כתב בשו"ת דברי דוד (חי"ג יו"ד סימן יח) דהג'לטין של דגים בימינו שונה מבזמנס, משום שהנוזל היוצא מבישול עורות הדגים, שהוא הג'לטין של היום, דינו כרוטב של דגים לכל דבר. ע"ש. וכ"כ בספרו בין ישראל לעמים פרק ב"ח (פרק א הלכה יח). ע"ש. ולענין נראה דאפ"ה אפשר להקל לאכלם. ולא מבעיא דרבו המתירין. ועיינין בספר מעשה רוקח (פ"ט ממאכלות אסורות ה"ה) שכתב להקל בזה. וכ"כ הג"ר דוד מועטי מרבני אלגיר בספרו אשר לדוד (דף ג ע"ג), ובספר בית מנוחה (דף עג סוף הלכה ג) ועוד. אלא גם למרן מלכא הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצ"ל, יש להתיר דהא איהו גופיה כתב בהליכות עולם ח"ז עמ' דאם כבר נתבשלו הדגים בחלב, אין לאסור, ואפילו אין ששים כנגד הדגים. ע"ש. והכא בני"ד שכבר נתערבו דמי להתם, דחד טעמא הוא].

יב. קודם שיבא לברך ברכה אחרונה יתן דעתו מה אכל וכמה אכל מכל דבר. ומה נפטר בברכת מה. ורק לאחר שיסדר הדברים היטב בדעתו, יברך.

יג. עוגת גבינה - ברכתה:

ישנם שני סוגים של עוגות גבינה:

1. עוגת גבינה שיש בתחתיתה שכבה נפרדת של עוגה מדגנים או בסקוויטים ועל גביהם שכבת גבינה עבה (שגם בה מערבים ביצים וקמח תירס או קמח תפוז"א ומעט קמח חיטים כני"ל).

2. סוג נוסף, עוגת גבינה שאין בה תחתית של בצק אלא כולה עשויה מגבינה ושאר תערובות.

ולפי האמור יש לדון בכל אחת מסוגי העוגות מה ברכתה.

בעוגת גבינה עם שכבה נפרדת של עוגה בתחתיתה.

1. ברכה ראשונה:

- אם התחתית אינה טעימה [ואין רגילים לאכלה בפני עצמה. ריקין דקים, בלשון הפוסקים], ובאה רק להחזיק את הגבינה (מה שאינו מצוי), מברך שהכל. [שו"ע סימן קסח סעיף ח. וסימן ריב סעיף ב] מדין עיקר וטפל, דהתחתית טפילה לגבינה שהיא עיקר.

- אם התחתית של המזונות, טעימה וראויה לאכילה גם בפני עצמה (דובשניות), אזי:

- כשנאפו ביחד, מברך מזונות (לכו"ע) ופוטר הכל, דחמשת מיני דגן חשיבי ולא בטלי. והעוגה עיקר והגבינה טפילה.

- אם לא נאפו ביחד. כגון שמניח בתחתיתה בסקוויטים וכד'. לשיטת המשנ"ב [סימן קס"ח ס"ק מ"ה] מברך על כל אחד לעצמו (מזונות לעוגה ושהכל לגבינה). דהווי שני עיקרים. (משנ"ב שם. וכ"כ בשבט הלוי ח"ו סימן כד וח"ז סימן כז סק"ו. וכ"כ בספר וזאת הברכה עמ' 97 משם א' מגדולי הדור. ע"ש).

ולדעת מרן הראש"ל הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל [שו"ת יביע אומר ח"ז סימן לג או' ג-ד] גם באופן זה מברך מזונות בלבד. ע"ש.

2. ברכה אחרונה:

- כשהתחתית אינה טעימה ובאה רק כדי להחזיק הגבינה (דבר שאינו מצוי) בטלה ביחס לגבינה, ומברך בני"ר בלבד. כשאכל כשיעור מהגבינה.

כשהתחית מוטעמת וראויה לאכילה בפני עצמה [דובשנין, בלשון הפוסקים], דהו עיקר וטפל (או שני עיקרים כ"ל), תלוי בכמות האכילה:

אם אכל מהעוגה כשיעור ומהגבינה כשיעור. למרן הגר"ע יוסף זצ"ל יברך רק על המחיה ויפטור גם הגבינה (מדן עיקר וטפל דפוטור גם בברכה אחרונה). [ולשיטת המשני"ב אם לא נאפו ביחד - יברך גם מעין ג' וגם בני"ר אם אכל מכל אחד מהם כשיעור].

ואם מבין שניהם ביחד אכל שיעור כזית בלבד. למרן הראש"ל הגאון ר' עובדיה יוסף זצ"ל לא יברך כלל שום ברכה אחרונה, וגם לא בני"ר. (שו"ת יבי"א ח"א סימן יב. וח"ח סימן לב. וחזו"ע ברכות ע"י רסב). דחצי כזית מעין ג' וחצי כזית בני"ר אינם מצטרפים.

[ויש אומרים שמצטרפים לברך עליהם בורא נפשות, כן דעת מו"ר הגר"ב"צ אי"ש זצ"ל בשו"ת אור לציון ח"א סימן יט. וכן דעת הבן איש חי משני"ב, כה"ח ועוד. וגם לדעתם, הני"מ שלא אכל מהעוגה כזית דהרמב"ם דהיינו 18 סמ"ק. אבל אם אכל מהעוגה כזית דהרמב"ם, והשלים לכזית שלם מהבורא נפשות, אינו רשאי לברך כלום. ע"ש מילתא בטעמא].

ובמקרה שאכל מעט עוגה והרבה גבינה. באופן שיש בגבינה כשיעור (כזית ויותר) אבל מהעוגה בפני עצמה אין כשיעור. יברך לבסוף בני"ר (למרות שבי"ד בתחילה מזונות משום חשיבות העוגה שנחשבת כעיקר, והגבינה טפילה, מ"מ לבסוף יברך רק בורא נפשות). והוא ע"פ מה שמסיק בשו"ת יביע אומר ח"ז (סימן לב). שבכגון שאכל עיקר וטפל, וא"א לו לברך ברכה אחרונה על העיקר, יברך עכ"פ על הטפל שאכל ממנו כשיעור, את ברכתו הראויה לו. וכ"ד מו"ר הגר"ב"צ אי"ש זצ"ל, דבכה"ג יברך עכ"פ בני"ר.

בעוגת גבינה שאין בה תחתית של בצק אלא כולה עשויה מגבינה ושאר תערובות.

בסוג השני של עוגת הגבינה שעשויה מגבינה וקמח תירס הדין הוא שכיון שבעוגה כזו מערבים בתוכה גם ביצים וקמח תפוז"א או קמח תירס ויש המערבים בה גם מעט קמח חיטה. מסתבר שברוב המקרים קמח החיטה לא בא אלא לייצב (להדביק) ולהעמיד הגבינה ולא לטעם וממילא הרי הוא בטל במיעוטו בתערובת. ועל כן עוגה כזו ברכתה שהכל נהיה בדברו ולאחריה מברך בורא נפשות. (אלא אי"כ יוסיפו בתערובת קמח הרבה גם לטעם או לכוונת האכילה, ואז ברכתה הראשונה מזונות, וברכה אחרונה תלוי באחוזי התערובת, ובכמות האכילה. (על פי שו"ע סימן רח סעיף ט והנ"כ שם).

* **עוגת גבינה קרה, המורכבת משכבות שכבות של בסקוויטים עם שכבת גבינה ביניהם, ברכתה מזונות בלבד.** [לכו"ע. כנלע"ד דהכא הוא בגדר עיקר וטפל לכו"ע. ודו"ק].

פרק י - מקלחת וטבילה מקווה בשבת או ביו"ט

א. ידוע הדין שאסור לרחוץ כל גופו בשבת במים חמים [וגם פושרים שמרגיש בהם חמימות-בכלל האיסור]. והוא משום 'גזירת הבלנין'. ואיסור זה קיים בין בחמין שהוחמו בערב שבת ובין שהוחמו בשבת [כולל דוד שמש]. בין במרחץ ובין מחוץ למרחץ [גם לא באמבטיה פרטית] הכל אסור. אבל רחיצה בצונן מותרת, ובלבד שיזהר שלא ישל באיסורים אחרים. [וכגון: שימוש בספוג רחצה, סחיטה, ושינגב השיער בנחת, ובעיקר צריך לדעת שאסור להסתרק אחר המקלחת בשום אופן! בין במסרק וכ"ש במברשת, דחמיר טפי. כמבואר בשו"ע סימן שג סכ"ז. אי"כ במברשת רכה מאד]. ולכן אם ירצה להתקלח בשבת לשם התרעננות בצונן, מותר. [ובני אשכנז נהגו להחמיר בזה, אם לא במקום צער].

ב. במקרים שהרחיצה מותרת, מותר גם להשתמש בשמפו וכד' לרחיצת הגוף וחפיפת השיער. [ובלבד שיחפוף בנחת שלא יתלשו שיערות בהכרח. עיין שו"ת אג"מ ח"א מאו"ח סימן קלג. ושו"ת אבני ישפה ח"ח סימן צה. ובחזון עובדיה שבת ח"ו ע"מ צ. ובשו"ת ברכת יהודה ברכה ח"ד

(סימן לו או ה בהערה). ע"ש. וע"ע בקובץ תשובות ח"א (סימן כז). ודלא כמו שהחמיר בזה בספר הליכוי"מ ע"מ רז. ומ"מ צריך לזכור שאין היתר להסתרק לאחר מכן, כלל ועיקר!].

ג. מותר לנגב השיער במגבת לאחר הרחיצה, ואין בזה משום איסור "סחיטה" בשיער, ובלבד שינגב בנחת באופן שלא יתלשו שיערות בהכרח. [בן איש חי (ש"ש פיקודי אות ח) שו"ת אבני ישפה ח"ב (סימן כט), חזון עובדיה שבת ח"ו ע"מ צ. שו"ת ברכת יהודה ח"ד סימן לו. ומו"ר הגר"ב"צ אי"ש זיע"א אסבר לן מילתא בטעמא ע"פ דברי הב"ח הנ"ל. דסחיטת שיער אינה אסורה אלא מדרבנן כיון שאין המים נבלעים בגוף השיער אלא הם מכונסים בין השערות, ואין איסור בסחיטתם אלא משום דדמי לסחיטה. ולא גזרו חכמים אלא היכא שהוא סוחט השיער בידים ומוציא המשקין מהשערות, אבל היכא שמנגב ע"י מגבת והמשקין לא ניכרים בשעת הסחיטה (וגם אינו צריך כלל למים), בכה"ג לא גזרו כלל ומותר לכתחילה. וזה עומק כוונת רבינו הב"ח זיע"א. וכ"כ בקיצור באור לציון ח"ב (פרק לה סעי' ב. ע"מ רנא). ע"ש. וכיוצא בדברים הללו כתב הגאון רבי משה לוי זצ"ל בשו"ת תפילה למשה ח"א (סימן נב). ע"ש].

ד. **ברחיצה וטבילה ביו"ט ישנה הקלה מסויימת והיא: במרחץ עצמו השאירו חכמים את גזירת הבלנין על מקומה, ולכן אסור לרחוץ במרחץ בחמין (אפילו פניו ידיו ורגליו. חזון עובדיה יו"ט ע"מ מב), אפילו אם הוחמו מערב יו"ט (ואפילו ע"י דוד שמש).**

ה. **מחוץ למרחץ**, [ולדעת מרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצוק"ל ח"ה גם באמבטיה ומקלחת פרטיים בבית] מותר לרחוץ את כל גופו בחמין שהוחמו מערב יו"ט, ולמעשה מתירין גם בחמין שהוחמו ביו"ט עצמו מאליהן [בדרך מותרת, וכגון ע"י דוד שמש. אבל בבוזילר חשמלי או סולר או גז וכד', אסור. משום שבפתיחת הברז נכנסים מים חדשים לדוד ומתבשלים ביו"ט. והרי זה בגדר בישול לצורך רחיצת כל גופו, דאינו הנאה השווה לכל נפש, ואסור. וכ"ש באותם המתקנים (של גז או חשמל) שפועלים מיידית בכל פעם שפותחים את ברז המים החמים כמו יונקרט וכד'. דחמירי טפי דחשיב כמפעילים בידיים, בכל פעם שפותח הברז. ועיין בהלכה ברורה לידידי הגר"ד יוסף נר"ו על דיני אפיה ובישול סעיף עג]. ולכן אפשר להתקלח ביו"ט במקלחת פרטית בבית במים של דוד שמש, ובלבד שיזהר מאד לא לעבור על איסורים אחרים תוך כדי הרחיצה, וכנ"ל. [עיין חזון עובדיה יו"ט ע"מ מא-מב. וע"ע אור לציון ח"ג פרק כא סעי' א. ע"ש. ודע דמה שהתירו לרחוץ ביו"ט בחמין שהוחמו מעיו"ט, הוא גם בגוונא דאיתרמי שהוחמו המים בשבת (ע"י הדוד שמש), ואין לאסור בזה משום 'הכנה'. ואע"ג דגם הכנה בידי שמים אסורה משבת ליו"ט כמבואר בביצה דף ב ע"ב ובמשני"ב ס' תקז וס"ק יג. ובבה"ל שם ד"ה אפילו, משם הבי"ח. ועיין בב"ח ס"י תקז וס"י תקיג. מ"מ הכא הכל כבר היה בעולם מקודם, וראוי לשימוש. ועיין הלכות המועדים פרק א ס"ח הע' 37 והע' 40 ואכמ"ל].

ו. אם נרטבה ריפצת המקלחת ממי הרחצה, מותר לגרוף את המים במגב גומי בלבד (ללא סחבה) לפנותם. [וכתב הגאון רבי שלמה זלמן אויירבך בשש"כ (מהדו"ב פכ"ג הערה ל) דהיינו טעמא, דדווקא נתינת מים ע"ג הקרקע על מנת להדיח הוא דמקרי הדחה, ולא אם גורר את המים שכבר נשפכו. ע"ש. וכ"כ הגר"י קרליץ זצ"ל בספר חוט שני ח"א פ"א ע"מ צז, והוסיף שכל זה כשמעביר את המים למקום הניקוז דרך מקום צר, אבל להעבירם דרך מקום רחב אסור, משום דבכה"ג נראה כהדחה, והכל לפי הענין. ע"כ. וכן הורה לנו מו"ר הגר"ב"צ אבא שאול זצוק"ל, דאם התפוצץ צינור או תקלה אחרת ונשפכו מים בבית וכיו"ב, דמותר לגורפם במגב גומי בלבד, ולא חשיב כמדיח הקרקע, כיוון שכונתו לסילוק המים ולא להדחת הקרקע. עכת"ד].

ז. **טבילה במקווה טהרה ביו"ט עצמו, מותרת גם בחמין, כיון ש"בית הטבילה" לא נחשב כ"מרחץ" לענין זה.** [כך הורני מרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצוק"ל וכן מתבאר בספרו חזון עובדיה ימים נוראים ע"מ סא ושם סוף הערה יב. ע"ש. וכ"ש לדעת מו"ר הגר"ב"צ אי"ש זצ"ל דשרי, דאיהו ס"ל שאפילו בשבת מותר לטבול במקווה חם ממש, לשם טהרה ולצאת, ובלבד שלא ישעה במים לשם תענוג. וכ"ש ביו"ט].

פרק יא - שאר ההכנות מיום טוב לשבת

א. מותר לטאטא את הבית [בבתים שלנו שהם מרוצפים], וכן ראוי לעשות מיד בסיום כל סעודה, כדי שלא יצטבר ליכלוך רב בבית. אבל אסור לשטוף את הריצפה בכל אופן, גם לא ע"י שפיכת מים וגריפתם ע"י מגב בלבד. [ואפילו ללא סחבה. ועיין סי' שלו סעיפים ב-ו-ג]

ב. מיהו אם התלכלך הבית במקום מסוים (נקודתי) וכגון שנשפך שם משקה מתוק ודביק או שתינוק לכלך שם וכד', רשאי לשטוף אותו המקום, ואף ע"י שפיכת מים (כולל חומרי ניקוי) באותו מקום, וגריפתם ע"י מקל גומי וכף אשפה (ולא שימוש בסחבה), דהוי כגרף של רעי, שהתירו לסלקו. [הנה הגרש"ז אויירבך בשש"כ מהדו"ב פכ"ג בהע"ל כתב, ד'אפשר' שמותר ליתן מים על מקום המלוכלך שבריצפה בלבד ולנגב באופן המותר, ואין זה בכלל איסור שטיפת הריצפה. ע"ש. וכ"א בשולחן שלמה סי' שלו סי"ק ז. ובספר חוט שני החמיר טפי דאפילו לשפוך מים על גרף של רעי, כדי לנקות את הריצפה אסור, משום דנחשב כהדחה. ע"ש. ולעני"ד גם מרן הראש"ל זצוק"ל בחזו"ע שבת ח"ד עמ' מט, לא התיר אלא לשפוך מעט מים על 'מקום הליכלוך' ולגורפם, אבל לא בכל הבית. וכן מדוקדק בלשון קדשו שכתב: אין מדיחין את קרקע הבית אפילו הוא מרוצף, אטו שאינו מרוצף, שמא יבא להשוות גומות, ומה שלא גזרו כן בכיבוד קרקע מרוצף, משום שהכיבוד הוא נחוץ יותר, ומ"מ אסור ריצפת הבית נתלכלכה מותר לשפוך מים 'על מקום המלוכלך' ולגרוף המים ע"י מגב. עכ"ל. מוכח דלא התיר אלא במקום המלוכלך ותו לא. והבו דלא להוסיף עלה. ודו"ק ואכמ"ל.]

ג. בחדרי השירותים של בתי הכנסת ומקומות ציבוריים שבהם מצטבר ליכלוך רב במשך היומיים של השבת והחג, ויש בדבר צורך גדול, וגם משום כבוד בריות, אפשר להקל לנקותם ע"י פועל עכו"ם. [ואם אי אפשר, יש מקום להקל גם ע"י ישראל, בשטיפה וניגוב במקל גומי בלבד, ללא שימוש בסחבה וכד'.]

ד. כמו כן מותר לפנות את השולחן בגמר סעודת יו"ט, כדי שהבית יראה מסדר ויפה. ואף לפרוס עליו מפה יפה, כדרך שרגילים בכל בית מסודר. ואין בכך משום הכנה מיו"ט לשבת.

ה. וגדולה מזו, מותר אף לערוך את השלחן ולסדרו לצורך ליל שבת, עם היין, החלות, צלחות, כוסות והסכו"ם, ושאר צרכי הסעודה, על סמך העירוב תבשילין שעשינו מערב יו"ט. [ע"פ הגר"ז בסמ"ק סי' ג. דכל 'צורכי הסעודה' מותרין ע"י העירוב תבשילין].

ו. אמנם לגבי הדחת הכלים בגמר הסעודה, מיו"ט לשבת, דנו הפוסקים אם אסור משום הכנה או לא. והמסקנה למעשה להתיר להדיח הכלים לצורך השבת, דגם הם בכלל צרכי הסעודה שהותרו, כל שהניח ערוב תבשילין כדת. [ע"פ שו"ע הגר"ז סימן תקג סעי' ג. וכ"פ בשו"ת שבט הלוי ח"ד סימן נא. ובשו"ת להורות נתן ח"ו סימן לד']

ז. לא הותר להדיח אלא הכלים שיצטרך להשתמש בהם בשבת, כגון צלחות כוסות סכו"מ וכד', אבל סירים ומחבתות ושאר כלים שלא משתמשים בהם בשבת, אסור. [א"י"כ עלולים למשוך אליהם חרקים ונמלים או שעלולים להעלות (באמת) צחנה בלתי נסבלת בבית, שאז מותר להדיחם. כן צידד הגרש"ז אויירבך בספר שלחן שלמה סי' שכג סעי' ו' או"ג. וכ"פ בחזון עובדיה שבת ח"ו עמ' קב-קג, בשם שו"ת נשמת השבת ח"ד (סי' ססט) ועוד. וצ"ק גם לספר באר שבע קוני' באר מים חיים (סימן ה). ע"ש.]

ח. גם כלים שמותר להדיחם ביו"ט הוא דווקא בדרכים המותרות להדיח הכלים כמו ננס פלסטיק וכד', אך לא עם ספוגיות סקוטשברייט וכד' שיש בהם איסור סחיטה וכיבוס ושאר איסורים. [ופשוט.]

ט. כמו כן מותר להכניס ביו"ט למקרר בקבוקי שתיה וכד' כדי שיתקררו ויהיו מוכנים לשבת. וכ"ש להוציא ביו"ט חלות פיתות ושאר אוכלין קפואים, מתא ההקפאה, על מנת שיופשרו ויהיו מוכנים לצורך ליל שבת. ומותר אף ליתנם ע"ג הפלטה או הפח שעל הגז לחממם לצורך הלילה, דהם צורכי אוכל נפש ממש, ועשה

עירוב תבשילין.

י. כמו כן מותר לחתוך ירק דק דק ולהכין מבעוד יום סלט ירקות לצורך ליל שבת. [ע"פ מה שהתיר רבינו בחזו"ע יו"ט עמ' ע"א, לחתוך ביו"ט ירק דק דק גם כשלא משתמש בו לאלתר ע"ש. וכ"ש בירקות שאם יחתכם מאתמול יפוג טעמם אפילו ינחם במקרר, דשרי. ועיין משנ"ב סימן תקד ס"ק יט. וסימן תקי ס"ק ב.]

יא. ומותר לברור אפילו פסולת מתוך אוכל מבעוד יום ביו"ט לצורך השבת, דהעירוב תבשילין מתיר גם זאת. [ע"פ הבה"ל סימן תקי ס"ק ב שאם עשה עירוב תבשילין מותר לברור ביו"ט פסולת מתוך אוכל לצורך השבת דהוי צורכי אכילה].

יב. נחלקו הפוסקים אם העירוב מועיל גם לשאר הכנות שאינם צרכי אוכל נפש, אם מותרים מיו"ט לשבת או לא. ולמעשה נראה, שאם הניח ע"ת [ואמר, ולמעבד כל צרכא מיו"ט לשבת] יהיה מותר גם בשאר הכנות כמו סידור המטות, גלילת הספר תורה מיו"ט לשבת ושאר כיו"ב. [חזו"ע יו"ט עמ' שב סעי' כ]. לטבול במקוה טהרה ביו"ט לקראת שבת [ומה גם דמועלת טבילתו לטהרו כבר ביו"ט ולא דווקא עבור השבת]. וכן מותר להחליף חולצה, ביו"ט אחה"צ לקראת שבת, אם מרגיש צורך בכך [שהרי נהנה מלבישתו כבר ברגע שלובש החולצה הנקיח].

יג. להחזיר המחזור של שבועות הביתה לאחר סיום התפילה בליל שבת, מותר, אם חושש שאם ישאר בבית הכנסת ילך לאיבוד או שתהיה לו טירחה גדולה למוצאא לאחר השבת. [ע"פ משנ"ב סימן תקיח ס"ק ו. ושו"ת אג"מ חאו"ח ח"ה סימן כ.]

יד. קריאת שנים מקרא ואחד תרגום של שבת. יש דיון בפוסקים אם מותר לקרוא "תרגום" ביו"ט ע"פ הקבלה או לא. ומעיקר הדין אפשר להקל בזה לקרא שמו"ת ביו"ט דשבועות, והמדקדקים יקראו בשבת בבקר [אם אפשר לפני התפילה, ואם לאו, אחריה אך קודם שיאכלו סעודת שבת]. ומי שמיקל תמיד לקרא בליל שבת, יוכל לקרא גם בליל שבת זו. [נתבאר לעיל פרק ז' סעי' יח באורך].

טו. בליל שבת קודש אומרים קבלת שבת כרגיל, ואין אומרים במה מדליקין [שו"ע סימן ער סעי' ב בשם י"א, שכנה"ג הגהות ב"י שם או"א שכן המנהג. ובנתיבי עם שם סעי' ב שכן מנהג ירושלים. לפי שאין יכול לומר "עשרתם" שהרי אין מעשרין ביו"ט, טור שם. ועיין בערוה"ש סי' ער סעי' ג שלא אומרים "לכו נרננה" ומתפללים ערבית של שבת כרגיל.

טז. אין אומרים צדקתך במנחה בשבת זו [חדא דהוא איסרו חג דשבועות, ועוד דכל י"ב יום ראשונים חדש סיון לא אומרים תחנון. וה"ה דלא אומרים צדקתך במנחה].

פרק יב - דינים שונים

[מוקצה, פיניו אשפה, סחיטת פירות, סיגוריות, מתיאת כף, ברכת הלבנה]

א. דיני מוקצה חמורים יותר ביו"ט מאשר בשבת, דביו"ט סתם לן תנא כר' יהודה (גמרא ביצה דף ב ע"א). שמחמיר יותר ואית ליה "נולד". כלומר דגם עצמות וקליפין הראויים למאכל בהמה (מצויה), שמותרים בטלטול בשבת, מ"מ ביו"ט נחשבים ל"נולד" והרי הם מוקצים (מחמת גופם) ואסור לטלטלם. [כ"פ השו"ע סימן תצה סעי' ד. ודעת הרמ"א בהגהה להשוות יו"ט לשבת, לקולא. חזון עובדיה יו"ט עמ' כו. וחזו"ע שבת ח"ג עמ' ריד].

ב. אסור לבטל כלי מהיכנו, ולכן כל דבר שאסור לטלטלו משום מוקצה, אסור ליתן תחתיו כלי כדי שיפול המוקצה לתוכו, מפני שע"י כך הוא אוסר את הכלי בטלטול ונמצא מבטל כלי מהיכנו. ולכן אסור ליתן כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה (שהיא מוקצה), משום מבטל כלי מהיכנו, ושאר כיוצא בזה. [שו"ע סימן רסה סעי' ג. וחזון עובדיה שבת ח"ג עמ' ריא].

ג. ומ"מ מותר ליתן עצמות וקליפין [שבאו לידו בהיתר! מכל הסוגים.

ואפילו אותם שביו"ט הם חמורים יותר] לתוך כלי ריק, כל שאין כוונתו להניחם שם למשך כל היום. [חזון עובדיה שבת ח"ג עמ' ריא-ריד. וצירף שיטת הסוברים דביטול כלי מהיכנו לשעה, לאו שמיה ביטול, ואפילו שלא במקום הפסד, עם דעת הפוסקים בדבר שאין לו חשיבות, ואין בני אדם שומרים כמותם, לא עושים בסיס ואין הכלי בטל לגביהם, לקולא. ע"ש. ולדא כהבא"ח הגהות חת"ס והגהות רע"א שהחמירו, דליתא. ולדא כמ"ש בחזו"ע שם עמ' ריט (ע"פ משנתו הקדומה), ובחזו"ע יו"ט עמ' כו-כז, דליתא. ומשום דהסוגיא בחזו"ע שבת הנ"ל היא סוגיא בדוכתא והיא משנה אחרונה של מרן הראש"ל הגרע"י זע"א. וע"ע קיצור שו"ע חזו"ע שבת א' התשע"ו עמ' רעז הערה 4. ובילקוט יוסף שבת התשע"א כרך א ח"ב עמ' ששה. ובשו"ע המקוצר מועדים סימן צה ס"ב העלה להחמיר שיניח תחילה דבר היתר בכלל, כמשנה ראשונה דמרן הגרע"י זע"א. ע"ש].

ד. ואמנם לאחר נתינת המוקצה לצלחת, עדיין היא אסורה בטלטול בפני עצמה, ולא הותר לפנותה מהשלחן אא"כ באחד מהמקרים הבאים:

1. אם צריך את מקום הצלחת, דאז הוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר. (וכגון שמפנה את השלחן, ורוצה את השלחן נקי ומסודר). [שו"ע סימן שח סעי' כז וסימן שט סעי' ג. וה"ט דהוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, כבשו"ע סימן ש"א סעי' ח. משנ"ב סימן שח ס"ק טו].

2. או שהכלוך שהצטבר מאוס עליו באמת, וכגון שהצטבר בכמות ובצורה שהם מאוסים. [משנ"ב סימן שח ס"ק קטו. דהו"ל כגוף של רעי כבשו"ע סימן שח סעי' לד. וזע, דגם ביו"ט יש היתר דגוף של רעי ועיין פני יהושע ריש ביצה דביו"ט דמוקצה חמיר, אין להוציא גוף של רעי בהדיא בידים אלא ע"י טלטול מן הצד. מיהו מדברי הבה"ל סס"י תרל"ח משמע דלא ס"ל הכי ומותר להוציא בידים ל"ש שבת ל"ש יו"ט. ועיין בשש"כ פ"ב הע' קיא מש"כ הגרש"ז אורבך זצ"ל בזה. ואכמ"ל].

3. או שמונח בכלי גם דבר היתר חשוב יותר מהאיסור שיש בו, וכגון שהניח שם כף או מזלג או דבר מאכל חשוב, דהו"ל בסיס לדבר האסור והמותר, שהמותר חשוב יותר. [שו"ע סימן שח סעי' כז. ועיין גם במשנ"ב שם ס"ק קטז].

ה. מותר ליתן פסולת אפילו שהיא מוקצה לתוך פח אשפה המיועד לכך, ואפילו כשהוא ריק לגמרי, ואין בזה משום ביטול כלי מהיכנו. [חזון עובדיה שבת ח"ג עמ' ריג בהערה ד"ה ונראה. ע"ש. ומשמע דבכה"ג מותר אף אם דעתו שישאר שם כל השבת או היו"ט ולא דווקא לזמן, וה"ט כיון שהוא מיועד לכך].

ו. סתם פח אשפה ביתי עם האשפה שבו הרי הוא מוקצה ואסור לטלטלו או לפנותו לפח הציבורי. אך פח (או שקיות אשפה) המעלים צחנה וקשה לסבול הריח, או שמושכים אליהם חרקים, או שנתמלאו, ואין עוד מקום לאן לשפוך את האשפה שנצטברה בבית, וכן אם נמצאים בכל מקום שהם מאוסים בעיניו – מותר לפנותם ולהוריקם לאשפה הציבורית שמחוץ לבית (בשבת בעינין במקום שיש עירוב כדת), משום כבוד הבריות. [ע"פ שו"ע ס"י שח סעי' לד. ועיין ברמ"א סימן רעט סעי' ב. שש"כ פרק כג סעי' יג. ושם הערה מד. ובדבר השימוש בפחי אשפה "חכמים" עם ווסת אלקטרוני, בשבת וביו"ט. עיין מש"כ בזה בשו"ת אבני דרך ח"ג סימן עה].

ז. לסחוט תפוזים ושאר פירות שהדרך לסחטם, אסור ביו"ט כמו בשבת. [שו"ת יביע אומר ח"ח אור"ח סימן לו אות ד. ע"פ השו"ע (סימן תצה ס"ד): קצירה וטחינה "וסחיטה" אע"פ שהם מלאכת אוכל נפש אסרום חכמים ביו"ט. ע"כ. ואע"פ שאיסור סחיטת תפוזים ושאר פירות כיו"ב אסורים בשבת מדרבנן, אפ"ה אסור ולסחטם גם ביו"ט (ולא הוי גזירה לגזרה). ע"ש שהוכיח כן מדברי הפוסקים. ואף אם מפיג טעם קצת, ג"כ אסור. וכ"כ הבן איש חי (פ' יתרו סעי' ו) שכשם שאסור לסחוט רמונים בשבת כך אסור לסחוט ביו"ט. ע"ש. וכ"פ השש"כ (פ"ה סעי' א) בשם הגרש"ז. ע"ש. וכ"פ בחזון עובדיה יו"ט עמוד עג סעיף ג. ובסוף הערה קסא הוסף, דמ"ש הגר"ש משאש בשו"ת שמש ומגן ח"ב (ס"ל) להתיר לסחוט תפוזים לשתות מיץ הפרי כשהוא טרי, אינו מחוור כלל. והעיקר להחמיר. ע"ש].

ח. סחיטת לימון ביו"ט. גם לשיטת המחמירים שלא לסחוט לימון בשבת לכלי ריק או למשקין, ביו"ט מותר לסחוט לימון לתוך מים או לתוך כלי ריק. [לא מבעיא לשיטת המתירים לסחוט לימון בשבת, דבדאי גם ביו"ט שרי. וזו היא דעת מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זע"א וכמ"ש בלבוש חן סימן נו. ובחזו"ע שבת חלק ד עמ' קלד. ע"ש. דלשיטתו מותר לסחוט לימון אפילו בשבת לכלי ריק. ע"ש. ולפ"ז כתב בחזו"ע יו"ט עמ' עג סעי' ג, שמותר לסחוט לימונים ביו"ט, ואפילו בקערה ריקה. ובהערה קס"ב כתב דאפילו בשבת מותר וכ"ש ביו"ט שיש להקל בפשיטות, שהרי אפילו היעביץ שחלק על מרן ואסר סחיטת לימון בשבת, כתב בספר מור וקציעה (סימן תצה) דביו"ט ודאי משרא שרי, וזה פשוט. עכ"ל. אלא אפילו לדעת המחמירים לסחוט בשבת לימון לכלי ריק בימינו, וכדעת הח"א וסייעתו. וכ"כ החיד"א במחב"ר, החס"ל והרב בן איש חי (ש"ש פרשת יתרו סעי' ה) וכ"כ הרב כה"ח סימן שכ אוי לו-לו. וכ"פ מרן ראש הישיבה הנאמ"ן ס"ט מקור נאמן ח"א ס' תכה. ועיין מה שכתבתי בזה בספר הזכרון "תהלה לדוד" עמ' תסז סעי' יא. ובהערה 50 באורך. מ"מ ביו"ט גם לדידהו שרי. וכמ"ש היעביץ הנ"ל להדיא להקל ביו"ט. וכ"פ הגאון הנאמ"ן ס"ט. דכיון שעיקר סחיטת פירות וירקות ביו"ט אינו אלא מדרבנן, יש לסמוך ביו"ט על טעמו הראשון של הבי"ל להקל. וכ"כ במשנ"ב איש מצליח לסימן תצ"ה ס"ב ציון 4 ובהערות שבסוה"ס מהדו"ב. ע"ש. וכן עיקר].

ט. לגרר גבינה במורג חרוץ [מגדרת]. מותר לגרור גבינה במורג חרוץ ובמגדרת המיוחדת לכך. ונכון לשנות קצת מפני שאפשר היה לגרר הגבינה מערב יו"ט מבלי שתפיג טעם. [יבי"א ח"ד סימן מה אוי ב. יבי"א ח"ט סימן עו אוי ב. וחזו"ע יו"ט עמ' עא].

י. צנון וכן גזר שאם היה גוררם מערב יו"ט היו מפיגים טעם, מותר לגררם ביו"ט בלי שום שינוי. [חזו"ע שם].

יא. עישון סגירות ביו"ט. הנה ידועה דעתם של כמה וכמה מגדולי ישראל להחמיר ולאסור עישון הסיגריות גם במשך כל השנה כולה, משום שכיום הדבר ידוע וברור כמה נזק ומחלות קשות ב"מ, נגרמים מחמת עישון הסיגריות. וכך הייתה גם דעת מו"ר הגר"ב"צ אבא שאול זצוק"ל. ותמיד היה מתריע לתמידי הישיבה בפורת יוסף שיזהרו מאד לא להתחיל בעישון הסיגריות, כי אח"כ יקשה עליהם מאד להפסיק. וגם מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצ"ל היה תמיד מתריע ומזהיר על רעת העישון והסכנות הגדולות שיש בזה. וגם מי שכבר התרגל בזה היה ממליץ לו שימעט העישון בהדרגה, מעט מעט אגרשנו מפניך. וגם בעצם ההיתר לעשן ביו"ט דעתם של כמה גדולים דאיכא בזה עקולי ופשורי, כיון שידוע שהוא מזיק ומביא מחלות, ממילא יש לדון מעיקרא אם שייך בו היתרא ד"הנאה השווה לכל נפש". [וכ"כ רבינו בספרו הליכות עולם ח"ב פ' במדבר אוי יג עמ' טו. מי שהוא רגיל בעישון סיגריות, ואם אינו מעשן יש לו צער, מותר לעשן ביו"ט. אבל מי שאינו רגיל בעישון סיגריות ורוצה לעשן לשם תענוג בעלמא, אינו רשאי לעשן ביו"ט. ועיין בשו"ע המקוצר מועדים סימן צד סעי' ו. ומ"מ היינו מצד דין יו"ט, אבל לגבי עצם העישון, דעת הרופאים בזמנינו שהעישון מזיק לבריאות, ושומר נפשו ירחק מזה. עכ"ל]. והדברים ידועים. ודברינו כאן הם לאותם שיש להם היתר מרובם שהתיר להם העישון לעת עתה.

יב. אותם הרגילים לעשן סגירות (וקיבלו על כך היתר מרובם, שמותרים לעשן ביו"ט). אם מותרים לגלגל הסיגריה ביו"ט או שמא יש בזה משום מכה בפטיש? תשובה: אם ע"י שיגלגל הסיגריה מערב יו"ט יפוג טעמה או עלולה להפתח ולהתפרק, מותר לגלגלה ביו"ט לכו"ע. אך אם לא יפוג טעמה ותשאר מודבקת יפה (וכגון שהדבק איכותי וטוב, ולא רק הרטבה ברוק בעלמא), ראוי לדבקה ולהכנינה מערב יו"ט. [עיין שו"ת רב פעלים ח"ב אור"ח ס' נט. ובן איש חי במדבר סעי' כא. ומש"כ עליו מרן מלכא בהליכות עולם ח"ב עמ' טז. ובחזון עובדיה יו"ט עמ' מז. ונראה דדעתו נוטה להקל בזה. ע"ש. וכ"פ לקולא בילקוט יוסף יו"ט מהדורת תשע"ט עמ' שפה. כשמדבק ברוק הפה. ע"ש].

פרק יג - מקצת מדיני שמחות (אבלות) בערב הרגל

(נשאלתי ממורי הוראות רבים על דינים אלה בערב הרגל. היות והדבר מצוי לייא, ואין פנאי מספיק לעיין בכל פרט ופרט בדינים אלו. לכן ביקשו שנערוך הדברים במקום אחד, למען ירוץ הקורא בו)

א. כתב השולחן ערוך (או"ח סימן תקמח סעיף ז. ויו"ד סימן שצט ס"א): **מת לו מת קודם הרגל ונהג אבלות אפילו שעה אחת לפני הרגל בטלה ממנו גזרת שבעה.** וימי הרגל עולים למנין שלושים. ודוקא שנהג אבלות באותה שעה אבל אם שגג או הזיד ולא נהג אבלות או שהיה סמוך לחשיכה ולא היה יכול לנהוג, אין הרגל מבטל האבלות ודינו כקובר מתו ברגל. עכ"ל. ומכאן למדנו:

ב. מי שמת לו מת לפני הרגל (=החג) והוא בתוך השבעה, ואפילו לא הספיק לשבת שבעה אלא זמן מועט קודם שקיעת החמה של כניסת החג (ולמעשה אפילו אם נהג איזה מנהג אבלות בבין השמשות של כניסת החג! חזון עובדיה אבלות עמוד צו. וע"ע הוראה ברורה סימן שצט ס"א ביאור הלכה ד"ה קרוב) - **משיכנס החג (=הרגל), בטלה ממנו אבלות שבעה, ואין צריך להמשיך לישיב באבלות** [הן באבלות של פרהסיא והן אבלות שבצנעא (שו"ע שם)]. כלומר החג מבטל ממנו אבלות השבעה.

ג. ולא דוקא שנהג כל דיני אבלות קודם הרגל, אלא אף אם נהג באחד מדיני האבלות, כגון שחלץ מנעליו (ט"ז שם ס"ק א. ומ"ב שם ס"ק כו). או ישב על גבי קרקע (מ"ב שם בשם הפמ"ג. וה"ה אם בכה והצטער ורק לא מצא מי שיעשה לו קריעה. חיים ביד סימן קיט. וע"ע בשו"ת רב פעלים ח"ג יו"ד סימן כז. או אפילו לא נהג אבלות כלל אבל היה מחמת חולי או אונס כגון יולדת וכד', כיון שידע מהקבורה ורק לא יכלו להתאבל מחמת אונס. מ"ב סימן תקמח ס"ק נג), הרגל מבטל מהם דין אבלות.

ד. במקרים הנ"ל היתר מיוחד לכבס בגדיו בערב הרגל לכבוד הרגל (וטוב להזהר מלכבס אחר חצות היום, כדי שיהיה ניכר שמפני הרגל הוא מכבס), **ולא ילבש המכובס עד הלילה. אבל שאר כל דיני אבלות נוהגים עליו עד שקיעת החמה, או עד שיקבל עליו קדושת יום טוב. ולכן אסור הוא ברחיצה עד הלילה.** [שו"ע או"ח סימן תקמח סעיף י' ויו"ד סימן שצט ס"ה בסתם. והכי נקטינן וכמו שביאר בב"י באו"ח סימן תקמח. וחזון עובדיה אבלות ח"ג עמ' צו. וע"ש עמ' פד. זכרון יצחק פרק לה סעי' יג. והוראה ברורה יו"ד שצט ס"ק פב. ועוד. ודלא כמ"ש בשו"ת בית הוראה הוצאת חברת אהב"ש מהדורת תשע"ג יו"ד סימן שמח]. **וכן אסור בשאר דיני אבלות כחחלפת הבגד הקרוע, ישיבה ע"ג קרקע, וחליצת מנעל ואיסור לימוד תורה - עד הלילה** [מ"א שם ס"ק יד, ומשנ"ב ס"ק לט]. **וכל שכן שאסור לו להסתפר ולגוזז ציפורניו, כיון שעדיין לא בטל ממנו אבלות שלושים.** (ש"ד והוראה ברורה ס"ק עד). **כמו כן אסור הוא ברחיצה** (בין בחמין בין בצונן) **עד הלילה.**

ה. כבר בליל יו"ט מותר לאבל הנ"ל לרחוץ כל גופו ואפילו בחמין. אלא דמשום קדושת היו"ט יש לו מספר מגבלות ברחיצה. שלמרן השו"ע (או"ח סימן תקיא ס"ב. וכן מנהג הספרדים) **רשאי לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מערב יו"ט דוקא** [או שהוחמו מאליהם בהיתר ע"י דוד שמש. אבל לא בבוילר חשמלי וכיו"ב], **ודוקא כשרוחץ מחוץ למרחץ, כלומר באמבטיה פרטית בביתו וכיו"ב.** (עיין חזון עובדיה יו"ט עמ' מב-מג. וזכרון יצחק פל"ה סעי' יב. ובשו"ת מחקרי ארץ ח"ג סימן כו. ושו"ת ויברך יעקב ח"א סימן מא. והגהות איש מצליח למשנ"ב סימן תקמח ס"ק לח ציון 1.), **ואילו למנהג בני אשכנז, אינם מקילים אלא בצונן, ובמקום צורך גדול.**

ו. המתרחץ ביו"ט, צריך להזהר בכל הפרטים של רחיצה שפורטו לעיל בפרק י"ו.

ז. אם אחר שנהג כבר שבעת ימי אבלות פגע בו הרגל, ואפילו

יג. ריקודים ומחיאת כפיים ביו"ט. אין להקל למחוא כף אל כף או לרקד בחג השבועות, גם לא לכבודה של תורה, כמו בכל שבת ויו"ט רגילים. [כדאיתא בשו"ע סימן שלט סעי' ג. ובסימן תקכד ס"א. ועשו"ת יחו"ד ח"ז סימן ע. ואע"פ שמצאנו שהתירו לרקד ולמחוא כפיים בשמחת תורה משום כבוד התורה, וכדאיתא בב"י סימן שלט משם המהר"י קולון (שורש ט). וכ"פ המשנ"ב שם (ס"ק ח) משם האחרונים. וכ"פ חזון עובדיה שבת (ח"ה עמ' ער) וחזו"ע סוכות (עמ' תנו-תנו). ע"ש. מ"מ אין לך בו אלא חידושו, ומצינו שבשמחת תורה הקילו בהרבה דברים משום שמחת התורה וחביבותה, כמו שהתירו בכמה קהילות להוציא ס"ת לקרא בו בברכות בלילה, וגם להרבות עולים לתורה אע"פ שחוזרים על אותה הקריאה כמה וכמה פעמים (אף בקהילות שלא נוהגים כן בשאר פעמים) וכיו"ב. וה"נ בני"ד. והבו דלא להוסיף עלה. ואמנם בספר הליכות שלמה (שבועות פרק יב סעי' יא עמ' שצ) כתב הגרש"א שאע"פ שבכל שבת ויו"ט היה אסור לרקוד, וגם הרמ"א לא כ' אלא שאין מוחין ביד מי שרוקד, אך לא התיר להדיא, מ"מ ריקודין שהם לכבוד התורה שפיר דמי, ואף המחמירים כדעת המחבר בכל שבת ויו"ט, כאן שרי, וכמו שמצינו שכתבו הפוסקים לגבי שמחת תורה, שיותר לרקוד בו משום כבודה של תורה. וא"כ גם בחג השבועות כשעושים ריקוד לכבודה של תורה יש להתיר מהאי טעמא, שכל שמרקדין ומקלסין התורה הרי זה כבוד התורה. ע"כ. ועיין גם בשלמי מועד (עמ' תנט). הבי"ד בספר כי בא מועד חותה (דיני חג השבועות עמ' עא ס"ק עג). והוא חידוש גדול. וראיתי כי הראש"ל הגר"י יוסף נר"ו בילקוט יוסף (שבועות מהדו"ב עמ' תשסח) הבי"ד הגרש"א הנ"ל, וכתב עליו, מ"מ זהו חידוש, ולא שמענו להתיר רק בשמחת תורה, שהכל רוקדים לכבוד התורה וכל היום נתיחד לכך, ושוא"ת עדיף. וכן סתם שם בהלכה לאסור ריקודין ומחיאת כפיים גם ביו"ט דשבועות. ע"ש. וכיו"ב ראיתי בשו"ת דברי בניה דין (חלק כז סימן כד) שהתיר לעשות הכנסת ס"ת לביהכ"נ בשבת בריקודין ובמחיאת כפיים. ע"ש. אבל לא ראיתי באף אחד מהמקורות שהביא להתיר להכות כף אל כף ולרקד, רק כתבו שעושין הכנסת ס"ת בשבת או ביו"ט. ועיין גם בשו"ת אבני דרך (ח"א סימן נט) שהאריך בזה והביא מכמה מגדולי הפוסקים, וסוף דבר העלה שאין לעשות הכנסת ס"ת בשבת. גם בשו"ת ברכת יהודה לידיד הרה"ג רבי יהודה ברכה שליט"א (ח"ז יו"ד סימן יד) שצידד להקל לעשות ריקודין ומחיאת כף בהכנסת ס"ת לביהכ"נ בשבת, דומיא דשמחת תורה, אך למעשה כתב שיש להמנע מעצם הכנסת ס"ת בשבת. ע"ש טעמו. וכ"פ הגר"י רצאבי שליט"א בספר מועדי השם (דף ד) שאין מרקדים ואין מספקים ביו"ט גזירה יתקן כלי שיר, הוא גם בחג השבועות, ורק בשמחת תורה התירו הפוסקים משום כבוד התורה. ובקונטרס מקרא קודש (דיני ומנהגי חג שבועות היו"ל ע"י מר בריה דרבינא הרה"ג רבי משה רצאבי נר"ו. אייר תשעט. פ"ו ס"ו) הוסיף דהטעם י"ל דלא התירו לרקד ולטפח אלא לפני הס"ת לא זולת, וכן לשון מהר"י שםנהג ותיקין לרקד "לפני הס"ת", הובא בשו"ע המקוצר סימן קיט הערה יד. גם יש חילוק בין חג השבועות שהוא יום קבלת התורה שניתנה באימה ברתת ובזיע וכמו שנאמר ויהי קולות וברקים וגו' וירא כל העם ויגעו וגו', משא"כ שמחת תורה, אחר שסיימו את התורה שהוא בחינה אחרת. ועיין שו"ע המקוצר סי' קיט שם, דאפילו בשמחת תורה אינו מוסכם להתיר, וכן לא היה נהוג כן בקהילותינו אפילו בשמחת תורה. ע"ש. והבו דלא להוסיף עלה. וידידי הרה"ג ר' דן צרפתי נר"ו כתב מתחילה בקובץ המשביר (ח"ה עמ' שב ואילך) להקל בריקודים ומחיאת כף בחג השבועות לכבודה של תורה. אולם בקובץ שאחריו (ח"ו עמ' רצב). מכתב יא), לאחר שראה מש"כ בזה בילקוט יוסף הנ"ל, חזר בו וכתב דהצדק עמו, ולכן יש לאסור ריקודים ומחיאת כפיים בחג השבועות או בהכנסת ס"ת בשבת או בשאר ימים טובים. והבו דלא להוסיף עלה. ע"כ. וכן בדין דראוי הוא להיות חוזר. וכאמור].

יד. ברכת הלבנה. למנהג בני אשכנז שנהגו לברך הלבנה כבר אחרי ג' ימים מהמולד, רשאים לברך בכל מוצאי שבועות מיד. אבל מנהג בני ספרד שנהגו לחוש לדעת המקובלים, לא יברכו בכל מוצאי שבועות בשנה רגילה עד שיעברו עליה ז' ימים שלמים מהמולד. מיהו בשנה זו, שמוצאי השבת הוא לאחר ז' ימים מהמולד, אזי גם בני ספרד יברכו ברכת הלבנה במוצאי שבת.

חל יום השביעי בערב הרגל, הרגל מבטל ממנו דיני אבלות שלושים, ומותר לו להסתפר ולהתגלח [נעל שאר קרובים, פרט לאביו ואמו], לקצוץ ציפורניו, לכבס לגחץ ולהתרחץ, כבר בערב הרגל, אע"פ שיום השביעי הוא ערב הרגל ועדיין לא נכנס הרגל עצמו, הקלו עליו חכמים בכח"ג [נדמדד השבעה אמרין מקצת היום ככולו, וכאילו כבר כלו ימי השבעה. ומצד דיני שלושים הרגל מבטלם. שו"ע יו"ד סימן שצט סעי' ג. חזון עובדיה אבלות ח"ג עמ' צז. זכרון יצחק פלי"ה סעי' כג. ופסקי משה אבלות פכ"א סעי' יד. **ולדעת מרן הוא מותר בכל הנ"ל כבר מהבקר דערב יו"ט.** כ"כ ביקרא דחיי סי' כד סעי' יא. ושם הערה 12 שכי"פ שו"ת שואל ונשאל ח"ה סימן קלח. וכ"פ פסקי משה אבלות פכ"א סעי' יד והערה 33. ועיין הגהות איש מצליח למשנ"ב סימן תקמח ס"ח ציון 2. **ולדעת הרמ"א** או"ח ס"ח ויו"ד סי"ג מותר רק סמוך לערב. ואחר תפלת מנחה משנ"ב ס"ק לב].

ח. ודווקא אם הוא אבל על שאר קרובים, אבל האבל על אביו ואמו, אין הרגל מתיר לו להסתפר, דלעולם בעינן שלושים יום מלאים וגערה, ובלא זה, הוא אסור בתספורת ותגלחת. [שו"ע או"ח סי' תקמח סעי' ט. ויו"ד סי' שצט סעי' ד. שו"ת יביע אומר ח"א יו"ד סימן כה. וחזו"ע אבלות ח"ג עמ' צז]. ומ"מ מותר גם לאבל על אביו ואמו לגזור הצפרניים בערב הרגל, לפי שאין גזירת הצפרניים צריכה גערה. [זכרון יצחק אבלות פרק לה סעיף כב. ע"פ בית דינו של שלמה (יו"ד סי' ז). החיד"א בשו"ב (יו"ד סי' שצט ס"ק ב) שו"ת דברי דוד (ח"ד יו"ד סי' טט). ופסקי משה אבלות פ"יז סעי' קיד].

ט. לענין מניין ימי שלושים לאבלות, כתב השו"ע (או"ח סי' תקמח סעי' יג ויו"ד סי' שצט ס"ח) בזו הלשון: [נהג אבלות] שעה אחת לפני עצרת [=חג השבועות] חשובה כשבעה [ימים], ועצרת, כיון שאם לא הקריב קרבנות עצרת בעצרת יש לו תשלומין כל ז' [ימים], חשוב כשבעה, הרי י"ד [יום]. ומשלים עליהם עוד ששה עשר יום [ונשלמו השלושים]. עכ"ל. [וכ"פ חזון עובדיה אבלות ח"ג עמ' קטו וזת"ד: אבל שנהג שעה אחת לפני חג השבועות, אותה שעה נחשבת לו לשבעה ימים, וחג השבועות נחשב לשבעה, כיון שאם לא הקריב קרבנות החג ביום השבועות יש לו תשלומין כל שבעה, הרי י"ד יום ומשלים עליהם ט"ז יום אחרים. ובחזו"ל היום השני של חג השבועות עולה למניין הטי"ז יום. ע"כ].

י. כל האמור הוא לגבי אבלות האבלים. אבל הדינים הנוגעים כלפי הנפטר שנוגעים לזכותו ולכפרתו, כלומר האזכרה שעושים ביום השבעה לעילוי נשמת הנפטרים, וכן אזכרת השלושים, והדלקת הנר לע"נ הנפטרים, יש לעשותם בליל יום

השביעי מהקבורה או בליל השלושים ממש. ואין הרגל מעלה ומוריד בענין זה. [שו"ת יביע אומר חלק ז יו"ד סימן מב. וזת"ד: המנהג שעושים אזכרה בליל השבעה, ואפילו אם חל הרגל באמצע ימי השבעה, והוציאם מאבלם, אין עושים האזכרה אלא בליל יום השביעי מיום הקבורה. וכן נוהגים לעשות אזכרה ולימוד בליל השלושים, ואף אם חל רגל באמצע הימים, אין עושים האזכרה אלא בליל השלושים ממש. ונוהגים שמדליקים נר לעילוי נשמת המנוח בליל האזכרה של ליל השביעי, ושל ליל השלושים. ע"כ. וכ"פ בחזון עובדיה אבלות ח"ג עמ' קלו סעי' ט. ויקרא דחיי סימן כד סעי' כז. וזכרון יצחק פלי"ה סעי' כה-כו. ועיין גם שו"ת וישב היס ח"ב (סימן כ או ב)].

יא. **סעודת הבראה.** מי שמת לו מת בערב הרגל ממש וניתן לקבורה אחר שעה תשיעית טוב שלא לעשות סעודת הבראה. [עיין שו"ע יו"ד סימן שעה סעי' ה שכתב שסמוך לחשיכה אין מברין. והיינו מסוף ט' שעות וכמ"ש בזרע אמת ח"ג סי' קסה בהגהה ובספר גשר החיים ח"א פ"כ סעי' ב או יא ועיין בשדי חמד אס"ד מערכת אבלות אות ק. וע"ע חזו"א אבלות ח"א עמ' תצב ובסוף הערה ד]. ואם אפשר לא יאכל האבל משל עצמו עד הלילה. [חכמת אדם כלל קס"ג ס"ט].

יב. מי שהוא אונן (שמת לו מת בכניסת החג, ועדיין לא קבר את מתו, וכגון ששמע שמועה קרובה שנפטר קרובו לאחר שנכנס החג), בליל חג השבועות, שנוהג איסור אבלות בדברים שבצינעה, מ"מ רשאי הוא ללמוד תיקון ליל שבועות עם הציבור. כנזכר לעיל פ"ז הל' ב. [זכרון יצחק אבלות פלי"ז סעי' מג. ע"פ יביע אומר ח"ד יו"ד סי' לא או יו. וחזו"ע אבלות ח"ג עמ' קלו. וחזון עובדיה סוכות עמ' תלט בשם רבני עיה"ק ירושלים ומזבח אדמה ועוד, לגבי ליל הושע"ר. ומינה לנ"ד. וכ"פ רבינו הראש"ל בילקוט יוסף שבועות מהדו"ב עמ' תרכט סט"ז].

ויהי רצון שירבו שמחות בבתיכם של כל ישראל אמן!

הערה: בני חו"ל נוהגים יו"ט שני של גלויות ביום שלאחר חג השבועות (ז' בסיון והשנה הוא שבת). ויתנו דעתם היטב לשינויים שיש אצלם בנוסח התפילות ובקידוש ובשאר מילי, שאינו כבני א"י.

מועדים לשמחה!

לתרומות והנצחות ולזיכוי הרבים: 02-6540222

ניתן לתרום בעמדות "נדרים פלוס" < עמותת "בני ראובן"

התרומות מוכרות לצורכי מס לפי סעיף 46

לעילוי נשמת
המ' נונה בת אסתר ע"ה

לעילוי נשמת
המ' יגאל (חכם) בן לאה ז"ל

לעילוי נשמת
המ' יוסף בן מרים ז"ל
המ' אילה בת מרים ע"ה
ולהצלחת
הרב צורי חיון שליט"א
שיזכה להגדיל תורה ולהאדירה

לעילוי נשמת
המ' חיים בן עדה ז"ל
ולהצלחת
אייל וגלית מלכה וילדיהם:
עמית חיים, שני שמחה, אור ציון בני גלית

לזיווג הגון במהרה
אביגיל בת סימונה תחי'
נחמה בת סימונה תחי'
חיים בן סימונה הי"ו

לזיווג הגון במהרה
תהילה בת רבקה תחי'
אבישי בן רבקה הי"ו

לעילוי נשמת
המ' מזל בת חנה ע"ה
המ' פנחס בן אסתר ז"ל

הי"ד מתקלה בקריאה? ניסתם כבר ה-כ-ל-???

עם שיטת התנועה "רנגיני" המהפכנית
הילד שלך ידע לקרוא תוך 60 יום!
בקלות, בפשטות ובכיף. רק 10 דק' ביום!
לפגישת יעוץ חינם: **052-7165175** ע. חזון

י.ד. עשור תשתיות בע"מ
רח' היצול 7 א.ת. הצפוני אשקלון
טלפון 08-6755646 פקס 08-6755607

עבודות עפר תשתיות ובנין

לעילוי נשמת
המ' צבי בן רחל ז"ל
המ' אביבה בת חנה ע"ה
המ' זאב בן פאימה ז"ל

מונוגרף
מסדיטים מ"ר בשקלון
03-6189366